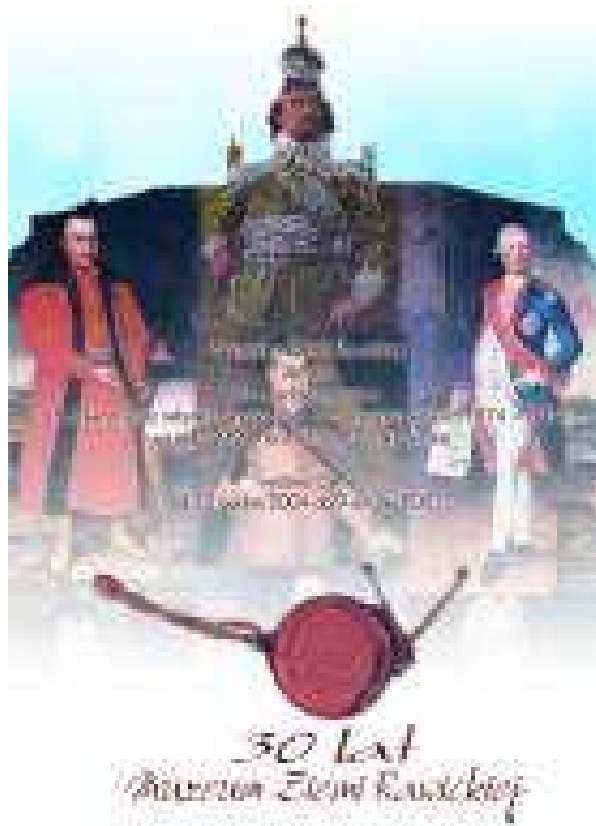

Muzeum Ziemi Rawickiej

Spis treści

I. Rawicz – krótki rys historyczny	3
II. Ekspozycja stała Muzeum Ziemi Rawickiej	
1. Sala „Dawny Rawicz”	6
2. Sala Etnograficzna	8
3. Sala historii Bractw Kurkowych	10
4. Izba kadecka	13
5. Sala audiowizualna im. Stanisława Kukli	16
III. Portrety właścicieli Rawicza	
6. Sala Portretowa	18
7. Portret Adama Olbrachta Przyjmy-Przyjemskiego	19
8. Adam Olbracht z Przyjmy Przyjemski	20
9. Portret Mikołaja Aleksandra Kostki ze Sztemberga	23
10. Mikołaj Aleksander Kostka	23
11. Portret Stanisława Kretkowskiego	24
12. Stanisław Kretkowski	25
13. Portret Jana Kazimierza Sapiehy	27
14. Jan Kazimierz Sapieha	28
15. Portret Katarzyny Agnieszki Ludwiki Sapieżyny	29
16. Katarzyna Agnieszka Ludwika Sapieżyna	30
17. Portret Jana Nepomucena Mycielskiego	32
18. Jan Nepomucen Mycielski z Mycielina	33
IV. Pozostałe grupy eksponatów	
19. Szkło	36
20. Meble	38
21. Mundury i militaria	39
22. Starodruki	40
23. Plany i mapy	41
24. Instrumenty muzyczne	42

Rozdział I

Rawicz - krótki rys historyczny

Adam Olbracht Przyjma-Przyjemski, oboźny koronny króla Władysława IV, kasztelan gnieźnieński i kaliski, poseł na sejmy, uczestnik wielu bitew i wojen prowadzonych przez króla (bitwa pod Chocimiem w 1621 r.), w dowód zasług i uznania otrzymał 24 marca 1638 r. na sejmie walnym w Warszawie dokument lokacyjny zezwalający na założenie miasta na prawie magdeburskim.

Miasto otrzymało nazwę od Rawy - herbu rodu. Zlokalizowano je na gruntach wsi Sierakowo. Lokacja miasta na tak zwanym „surowym korzeniu” umożliwiła jego staranne rozplanowanie i tego zadania podjął się geodeta wrocławski Flandrin. Dopiero w rok później po wytyczeniu granic - 23 marca 1639 r. Adam Olbracht Przyjma-Przyjemski wydał swój akt fundacyjny dla miasta.

Król Władysław IV w dokumencie lokacyjnym nadał miastu daleko idące przywileje w zakresie handlu (prawo składu), targów (pięć jarmarków w roku) i wymierzania sprawiedliwości. Ponadto z woli króla miasto zostało zwolnione na 35 lat od cła i innych ciężarów. Przywilej lokacyjny i akt fundacyjny ustalały ustrój miasta. Władze w mieście sprawowali wójt (władza sądownicza) oraz burmistrz z radą. Wójta powoływał dziedzic, a burmistrza wybierali mieszczanie. Król zatwierdził jednocześnie herb Rawicza - brunatnego niedźwiedzia kroczącego po łące w złotym polu.

Z aktu fundacyjnego wydanego natomiast przez Adama Olbrachta Przyjemskiego 23 marca 1639 r. dowiadujemy się, że wytyczono teren pod budowę ratusza, kościoła, plebanii, zboru ewangelickiego, cmentarza, wiatraków, „przyszłej akademii do rozkrzewiania wszelkiego rodzaju nauk”. Dziedzic zagwarantował również wybudowanie własnym sumptem jatek i kramów, które później mogli odkupić mieszczanie.

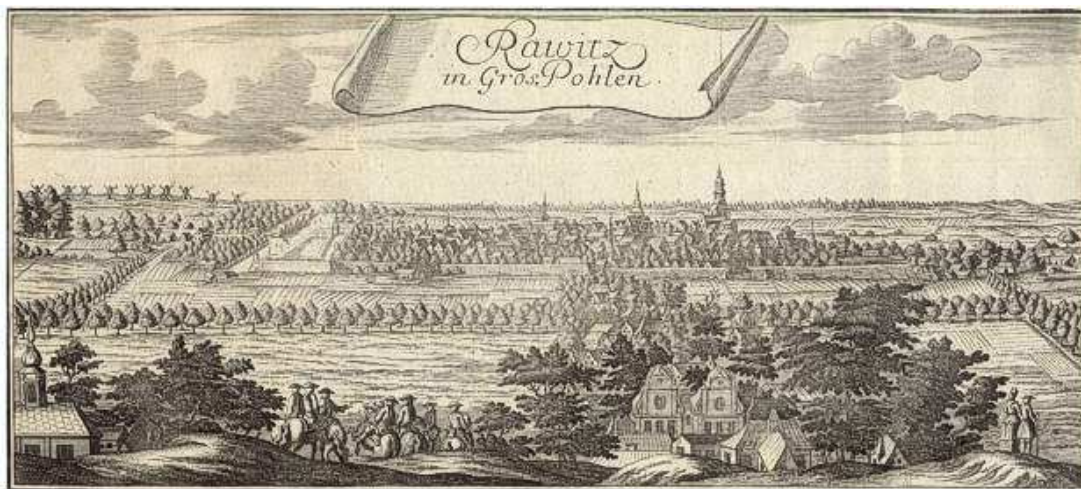

Jedną z przyczyn, które mogły mieć wpływ na powstawanie nowych miast w Polsce w XVII wieku, były przemiany społeczno-polityczne związane z wojnami religijnymi (wojna 30-letnia trwająca w latach 1618-1648). W okresie prześladowań religijnych na granicy Wielkopolski ze Śląskiem powstawały nowe miasta. Luteranie, prześladowani w Niemczech i Czechach, przybywali do tolerancyjnej Polski, gdzie możni udzielali im bezpiecznego schronienia oraz pozwalali na zakładanie osiedli. W związku z tym Rawicz stał się miastem wielonarodowościowym.

Rawicz rozrastał się w wyjątkowo szybkim tempie. W 1643 r. zabrakło już działek pod zabudowę. Wówczas fundator odstąpił dalszych 137 ogrodów po 100 x 36 łokci każdy.

Jednym z ważnych czynników sprzyjających rozwojowi miasta były nowe szlaki

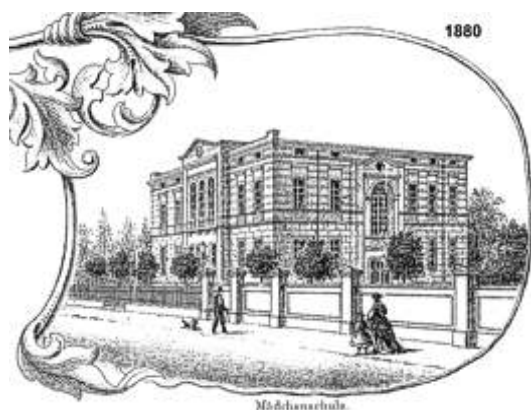
handlowe z Wrocławia do Poznania, przebiegające z pominięciem dawnego kierunku na Poniec. Aby miasto mogło się rozwijać, szybko powstawały cechy rzemieślnicze: piekarzy, szewców, stolarzy, kowali i sukienników. Zwłaszcza ci ostatni w XVIII wieku produkowali jedne z najlepszych wyrobów sukienniczych, które eksportowane były do Turcji i na Wschód.

Rawicz w całej swojej historii, tak jak Wielkopolska, przeżywał różne koleje losu. Potop szwedzki, wojna północna, przemarsze wojsk rosyjskich i austriackich, pożary (1701 r., 1801 r.), pomory (1710 r., 1711 r.) wielokrotnie niszczyły miasto. Jednak przywileje właścicieli i zaangażowanie mieszkańców zawsze pozwalały na szybką jego odbudowę.

W XIX w. ziemia rawicka znalazła się pod zaborem pruskim. Wiązało się to ze zmianami prawnymi i gospodarczymi. Rawicz przestał być miastem prywatnym. Po kongresie wiedeńskim w 1815 r. i utworzeniu granicy celnej między Prusami a Rosją nastąpił kryzys produkcji sukienniczej.

W latach 1840-1850 wokół miasta, w miejscu gdzie znajdowały się dawniej wały

obronne, utworzono planty. W 1856 r. Rawicz uzyskał połączenie kolejowe z Poznaniem i Wrocławiem. Kilka lata później uruchomiono telegraf. Pod koniec XIX w. i na początku XX w. zaczęły powstawać w Rawiczu zakłady przemysłowe: fabryki produkujące cygara, fabryka maszyn Jana Linza, browar, mleczarnia, roszarnia lnu - tzw. „Zepter”. W tym czasie wybudowano też budynki użyteczności publicznej, takie jak pocztę, dworzec kolejowy, siedzibę magistratu, budynki więzienia, budynek Bractwa Kurkowego i szkoły - Seminarium

Nauczycielskie.

W czasie powstania wielkopolskiego 1918-1919 na ziemi rawickiej toczyły się jedne z najbardziej krwawych walk w Wielkopolsce. Walczono o Słupię Kapitulną, Zieloną Wieś oraz stoczono dwie bitwy o Rawicz.

Rawicz powrócił do państwa polskiego po 123 latach niewoli na mocy postanowień traktatu wersalskiego 17 stycznia 1920 r.

W okresie międzywojennym nastąpił dalszy rozwój gospodarczy miasta. Działały

między innymi fabryki: pierwsza w Polsce fabryka papieru falistego, fabryka cygar, fabryka pianin Eckego i wiele zakładów przemysłu spożywczego - dwie mleczarnie, fabryka wódek i likierów, dwie winiarnie, trzy fabryki karmelków, fabryka konserw i młyn parowy. Ważnym momentem w dziejach miasta było powstanie w 1925 r. Korpusu Kadetów nr 3 - elitarnej szkoły wojskowej przygotowującej kadre dla wojska polskiego. Dzięki temu Rawicz stał się ważnym ośrodkiem edukacyjnym. W okresie międzywojennym w Rawiczu stacjonował III Batalion 55. Pułku Piechoty.

Podczas II wojny światowej Rawicz został włączony do III Rzeszy. W mieście działało ciężkie więzienie. Więziono tu Polaków i Żydów, hitlerowcy zamordowali w rawickim więzieniu wielu polskich patriotów, uczestników powstań śląskich i harcerzy z Wielkopolski. Ponadto w okolicach miasta utworzono żydowskie i jenieckie obozy pracy.

Rawicz wyzwoliły 22 stycznia 1945 r. wojska radzieckie.

W latach 1945-1956 władze komunistyczne przetrzymywały w więzieniu wielu przeciwników politycznych. Więzieni tu byli m.in. Kazimierz Pużak, działacz PPS, i żołnierze AK, wielu z nich poniosło śmierć (według wykazów „Ksiąg głównych więźniów z lat 1945-1956” w rawickim więzieniu zmarło 196 osób).

Po drugiej wojnie światowej Rawicz stał się wyróżniającym ośrodkiem przemysłowo-usługowym w Wielkopolsce. Powstały tu zakłady przemysłu budowlanego, meblowego, metalowego, odzieżowego, papierniczego i środków transportu.

Już w pierwszych latach po lokacji w 1639 r. istniał w Rawiczu drewniany ratusz, obok budynku umieszczono pręgierz - symbol władzy sądowniczej. Współczesny budynek ratusza wbudowano w latach 1753-1756 dzięki fundatorce - Katarzynie Agnieszce Sapieżynie, ówczesnej właścicielce Rawicza. Projekt budowli opracował Leopold Ostritz z Trzebnicy. Gmach jest wspaniałym przykładem architektury barokowej z elementami rokoka. Należy do najcenniejszych i najstarszych zabytków miasta. W 1783 r. na gmachu ratusza założono jeden z pierwszych na ziemiach polskich piorunochron.

Front budynku zdobi arkadowy portal zwieńczony dekoracyjnym kartuszem z herbami właścicieli Rawicza: Trąby, Wieniawa, Topór, Rawa, Lis, Łódzia, Doliwa i Szreniawa. Od wschodu znajduje się nad oknem gzyms wolutowy i rokokowy kartusz z herbem Rawicza i datą 1754 r. Budynek pokryty jest dachem mansardowym z lukarnami, kryty dachówką. Pośrodku dachu wzniesiono wieżyczkę zegarową, nakrytą blaszanym hełmem.

Tuż po wzniesieniu gmachu, na parterze, w sieni, do której wiodły dwie bramy wejściowe, znajdowały się sklepiki z solą, mięsem, chlebem i waga miejska. W części północnej wydzielono pomieszczenia dla stróżów nocnych. Na piętrze urzędowały władze miejskie, a dwa pomieszczenia zajmowała komora celna.

Po II rozbiórce Polski w 1793 r. zlikwidowano urząd celny i sklepiki. W XIX w. prawie wszystkie pomieszczenia ratusza zajęła administracja. W części parteru rozlokowano areszt miejski. Funkcje administracyjne pełnił ratusz aż do lat siedemdziesiątych XX w.

Rozdział II

Ekspozycja stała Muzeum Ziemi Rawickiej

Sala „Dawny Rawicz”

Salę „Dawny Rawicz” otwierają fotokopie portretów właścicieli Rawicza, których oryginały znajdują się w sali Portretowej ratusza, i portret króla Polski Władysława IV.

Następnie widzimy fotokopie dokumentów (oryginały znajdują się w Archiwum Państwowym w Poznaniu):

- przywileju lokacyjnego Rawicza z pieczęcią królewską z 24 III 1638 r., w którym król Władysław IV nadał miastu daleko idące przywileje,
- aktu fundacyjnego Rawicza wydanego 23 III 1639 r. przez Adama Olbrachta Przyjmę-Przyjemskiego,
- dokumentu wydanego 12 VII 1640 r. przez Adama Olbrachta Przyjmę-Przyjemskiego, który ustalał prawa i obowiązki, głównie treści porządkowej, obowiązujące szlachtę i mieszczan w Rawiczu,
- dokumentu wydanego przez Jana z Bnina Opalińskiego i jego żonę Zofię w 1653 r., zezwalającego na swobodne wyznawanie religii luteriańskiej i na założenie w Rawiczu szkoły wyznaniowej luteriańskiej,
- dokumentu wydanego przez Stanisława i Katarzynę z Przyjmy Kretkowskich 2 VII 1702 r. w Koźminie, zakazującego opuszczania przez mieszkańców miasta i udawania się za granicę i zalecającego wzmocnienie czujności na warowniach i posłuszeństwo władzom miejskim,
- zarządzenia Jana z Bnina Opalińskiego z 1 IX 1645 r., nakładającego na mieszkańców Rawicza obowiązek przepracowania jednego dnia co sześć tygodni przy sypaniu wałów miejskich,
- zezwolenia podpisanego przez Aleksandra Mikołaja Kostkę ze Sztemberga i jego żonę Zofię z Przyjmy, nadającego miastu Rawicz prawo wybudowania i urządzenia apteki.

Panoramę miasta z początku XVIII wieku, jeszcze z czasów przed zniszczeniami, jakie dotknęły Rawicz w czasach wojny północnej (1701-1719), pokazuje grafika z napisem „Rawitz in Gross Pohlen”. Widok miasta z końca XVIII w. z charakterystycznymi wiatrakami przedstawia z kolei grafika pt. „Wiatraki rawickie”.

W tej części muzeum pokazano również 5 obrazów, namalowanych w 1942 roku przez niemieckiego malarza H. Bauera. Obrazy pokazują życie codzienne mieszkańców miasta oraz ulice i zabudowania z czasów okupacji hitlerowskiej. Tytuły obrazów: „Rynek w dzień targowy”, „Widok północno-zachodni rynku”, „Panorama Rawicza”, „Ulica Ratuszowa”, „Widok zachodniej pierzei rynku”.

W sali „Dawny Rawicz” poczesne miejsce zajmują eksponaty związane z działalnością cechów rzemieślniczych, a wśród nich skrzynie cechowe, zwane ladami: dwie skrzynie cechu szewców, pierwsza z 1733 r., druga z połowy XVIII w. i skrzynia cechu krawców z

Sarnowy z 1771 r. W gablotach możemy obejrzeć „wilkomy” - puchary cechowe: srebrny, jubileuszowy puchar cechu szewców z Miejskiej Górki z 1896 r., puchar cechu stolarzy z Rawicza z 1671 r. i drugi z 1783 r. Cech stolarzy reprezentuje jeszcze znacznych rozmiarów XVIII-wieczny puchar z ozdobnymi uchwytyami. Na uwagę ponadto zasługują: znak cechu szewców z przełomu XVII i XVIII w. w kształcie małego drewnianego bucika z dwoma noskami i kluczykiem, talerz cynowy cechu stolarzy z 1814

r. oraz XVIII-wieczne tłoki pieczętne: cechu sukienników z 1641 r. i cechu czeladników sukienniczych z XVII w.

W jednej z gablot znajdujących się w sali „Dawny Rawicz” są dwie kasety metalowe wyjęte z kuli wieży ratusza w czasie jej konserwacji w latach sześćdziesiątych XX wieku. Pierwsza kasetka, pochodząca z okresu budowy ratusza, z lat 1753-1756, zawierała akt erekcyjny tego gmachu. Poza tym w kasecie znajdowały się stare monety polskie z 1753 r., tyńfy i szelągi, z czasów panowania króla Augusta III Sasa. W drugiej kasecie znajdowały się dokumenty w języku niemieckim: broszura z 1865 r. poświęcona maturze, starodruk z pieczęcią lakową i gazety.

W sali „Dawny Rawicz” szczególną uwagę zwraca „skarb rawicki”. W latach siedemdziesiątych XX w. na jednej z ulic rawickich podczas prac ziemnych odkopano „skarb” - 5287 sztuk monet z czasów panowania w Polsce Jana Kazimierza (1649-1668). W większości są to miedziane szelągi koronne z lat 1659-1666 (2269 sztuk) i szelągi litewskie z lat 1660-1666 (2988 sztuk), tzw. boratynki, bite w mennicach w Ujazdowie pod Warszawą, w Oliwie i Kownie. Na awersie szelągów uwieczniona została głowa króla zwrócona w prawą stronę, pod nią widnieją litery „T.L.B.” (Tytus Liwiusz Boratini). Wśród monet na uwagę zasługują szeląg ryski królowej szwedzkiej Krystyny i Karola XI oraz szeląg elbląski Karola Gustawa.

Salę „Dawny Rawicz” zdobi też portret Tytusa Działyńskiego (rodzina Działyńskich przejęła za długi majątek J. N. Mycielskiego, ostatniego właściciela Rawicza) i mapa „Provinz Posen - Fraustadt, Lissa, Gostyń, Rawitsch”.

Sala Etnograficzna

Na uwagę w sali Etnograficznej zasługują trzy kompletne stroje ludowe ze wsi Zakrzewo - strój dziewczęcy w jasnej kolorystyce, składający się z haftowanego czepka, fartucha, bluzki, sznurówki, spódnicy, halki, chusty i korali, strój kobiecy w ciemnej kolorystyce, z charakterystycznym zielonym taftowym fartuchem wykończonym czarną koronką i strój męski, składający się z marynarki, spodni, kamizelki i koszuli bez kołnierza oraz kapelusza.

Przy stroju zakrzewskim męskim wyeksponowano dudy - instrument ludowy charakterystyczny dla Wielkopolski. Obok w gablotach widzimy jeszcze dwa tego typu instrumenty, prawie stuletnie, wykonane przez pana Wolsztyniaka z Gostkowa i dudy z okresu międzywojennego, pochodzące z Kawcza.

Najcenniejszymi eksponatami w tej sali są rzeźby z kapliczek przydrożnych - Chrystus Frasobliwy, wyrzeźbiony w 1859 r. przez Franciszka Nowaka z Raszew, oraz rzeźba z połowy XIX wieku, przedstawiająca św. Jana Nepomucena.

Chrystus Frasobliwy wykonany jest z drewna lipowego, ma wysokość 72 cm, pochodzi z kapliczki przydrożnej w Osieku. Przedstawia Chrystusa Frasobliwego siedzącego na pniu bądź kamieniu, z prawą ręką opartą na kolanie, podpierającą prawy policzek. Postać Chrystusa przepasana jest w pasie udrapowaną materią. Na głowie ma koronę cierniową. Cała rzeźba jest polichromowana w tonacji brązowobrunatnej.

Rzeźba św. Jan Nepomucena pochodzi z kapliczki przydrożnej w Oczkowicach, ma wysokość 75 cm. Rzeźba przedstawia św. Jana Nepomucena trzymającego na rękach krzyż z ukrzyżowanym Chrystusem. Rzeźba jest wykonana w drewnie lipowym, natomiast bilet z metalu. Jest polichromowana w tonacji szaropopielatobrunatnej. Widzimy liczne ubytki w całej rzeźbie jak i polichromii, które zostały uzupełnione woskiem.

Odrębne miejsce w sali zajmują przedmioty codziennego użytku: żelazka żarowe, na duszę i na węgiel drzewny, tzw. kokoty, dzbany i misy gliniane do przechowywania pożywienia, tygle do gotowania, foremki drewniane do formowania masła, foremki piekarnicze do ciastek i pierników oraz okazałych rozmiarów konew.

W zbiorach muzeum znajdują się dwie ciekawe skrzynie wiejskie do przechowywania odzieży, z połowy XIX wieku, zdobiona motywem kwiatów, i skrzynia na drewnianych kółkach.

Na podestach wyeksponowano narzędzia do uprawy roli: drewniane radło z XIX wieku, metalowe sercowate radlice, brony beleczkowe, kosę, sierp, grabie. Ponadto

prezentujemy: cepy do omłotu zboża, chomąta, nosidło do wody, cierlice do lnu, kijanki do omłotu i tzw. „czesadło” do czesania włókien lnianych i konopnych. Na uwagę zasługuje warsztat bednarski z kompletem rozmaitych strugów oraz z cyrklem do wyrysowywania dna beczek. W sali Etnograficznej uwagę zwracają również dwa wiertła kołodziejskie, jedno z nich pochodzi z 1766 roku.

Salę Etnograficzną uzupełniają: mały warsztat tkacki, kołowrotki do przędzenia wełny, dwie maszyny do szycia, wózek dziecięcy oraz drewniany rower z początku XX wieku.

W południowo-wschodniej części powiatu rawickiego, między rzekami Orlą a Dąbrocznią, znajduje się mikroregion kulturowy zamieszkały przez ludność zwaną hazakami (chazakami).

Ludność tego regionu wyodrębniła się wyraźnie strojem, zwyczajami, obrzędowością i gwarą. Obszar ten pozostał ciekawy do dziś, gdyż zachowując przez długi czas znaczną izolację przechował relikty dawnej kultury ludowej. Obszar wsi hazackich to m.in. Wydawy, Zielona Wieś, Łakta, Ugoda, Stwolno, Zawady, Kubeczki, Niedźwiadki, Podborowo i Sworowo.

Wsie hazackie lokowane były w okresie od XIV do XVII wieku. W 1793 r. region hazacki, tak jak cała ziemia rawicka, dostał się pod panowanie Prus, jednak ludność tych terenów nie poddała się germanizacji, zachowując swoje zwyczaje, obrzędy i kulturę.

Zagadkowa i budząca kontrowersje jest sama nazwa obszaru i mieszkającej tam ludności. Oskar Kolberg wyjaśnia to następująco: hazacy wychodząc z domu biorą na ramiona swoje sakwy, w które wkładają żywność, stąd to miała powstać ich nazwa, nadawana im przez Niemców „haben saken” (ma torbę), potem „Hab-Sak”. Nazwa może pochodzić od Hesji, gdzie ludność tych terenów wyjeżdżała na roboty („jedziemy na Zaksy do Saksonii”). Sądono, że nazwa może pochodzić od wyrazu „chaszczę”. Hazacy mieszkając na terenie mocno zalesionym zajmowali się wyrębem lasu, a więc chaszczy i często nazywano ich „leśniakami”.

Gwarę hazacką wyróżnia od dialektu wielkopolskiego mazurzenie, to znaczy wymawianie głosek „sz” jak „s”, „cz” jak „c”, „ż” jak „z” i „dź” jak „dz”, np. ustypne (uszczypnę), spustać (spuszcząć), zaba (żaba), dzem (dżem). Gwara ta ma jeszcze wiele typowych określeń i zwrotów, co może wskazywać na pokrewieństwo z dialektami północno-śląskimi, stąd można uznać, że hazacy byli ludnością napływową, przybyłą z północnego Śląska, która skolonizowała puszcę nad Orlą. Hazacy zachowali wiele ciekawych tradycji i obrzędów, takich jak „palenie żuru”, pochod smolarzy (smolurzy) czy starych Józefów. Dzisiaj tradycje hazackie, między innymi gwarę, pieśni ludowe, piękne stroje i hafty podtrzymuje zespół regionalny z Szymanowa, którego twórcami byli nauczyciele z Szymanowa, państwo Anna i Franciszek Brzeskotowie.

W zbiorach Muzeum Ziemi Rawickiej znajduje się kilka elementów stroju

ludowego hazackiego, między innymi: chusty, sznurówka, bluzki, spódnice, fartuchy, kokardy oraz bandtki i czepki tiulowe, wykonane charakterystycznym dla tego regionu haftem nakładanym na tiulu, haftem kwiatowym i zygzakowym.

Ten region kulturowy reprezentuje w Muzeum Ziemi Rawickiej jeszcze kilka innych ciekawych eksponatów związanych z uprawą roli, wytwarzaniem pożywienia oraz narzędzia warsztatu bednarskiego i kowalskiego.

Sala historii Bractw Kurkowych

Bractwo Kurkowe w Rawiczu jest najstarszą organizacją w naszym mieście. Zostało założone przez Adama Olbrachta Przyjmę-Przyjemskiego przywilejem z 1642 r. Przywilej wytyczał grunty na strzelnicę w pobliżu bramy Wrocławskiej oraz dawał bractwu liczne prawa i obowiązki. Bractwu powierzono między innymi dozоровanie wałów obronnych oraz służbę porządkową w czasach wojen i klęsk żywiołowych. Z czasem bractwo przekształciło się w stowarzyszenie o charakterze sportowo-rekreacyjnym. W 1903 r. wybudowało budynek, nazywany „Strzelnicą” (obecnie znajduje się tam Dom Kultury). Ważną rolę odegrało Bractwo Kurkowe w propagowaniu polskiej kultury w okresie międzywojennym - w „Strzelnicy” regularnie odbywały się występy teatrów i koncerty. Bractwo Kurkowe w Rawiczu reaktywowano w 1991 r.

Tradycją bractwa jest organizowanie turniejów strzeleckich. Nazwa bractwa bierze się stąd, że początkowo strzelano do żywego kura. Najważniejszym turniejem, o miano Króla Kurkowego, było strzelanie w okresie Zielonych Świąt. Król Kurkowy pełnił swoją funkcję przez cały rok, otrzymywał insygnia władzy królewskiej, tarczę strzelecką na pamiątkę oraz był zobowiązany do zorganizowania brackiej biesiady. Każdego roku 17 stycznia odbywało się strzelanie z okazji odzyskania niepodległości, w sierpniu strzelano o tytuł Króla Żniwnego.

W Bojanowie Bractwo Kurkowe utworzono w 1643 r., w Sarnowie - w 1639 r., w Jutrosinie - w 1738 r., w Miejskiej Górcie - w 1820 r.

Sala nosi imię Romana Rybackiego, Króla Kurkowego Europy w 2003 r.

Ciekawą grupę eksponatów stanowią licznie zgromadzone w naszym muzeum pamiątki związane z działalnością bractw kurkowych. Wśród nich jest kilkanaście medali, m.in.: „II Rycerz - Rawicz 1920/30”, „Królowi Kurkowemu Fr. Kulczakowi 1921”, „Bractwo Strzeleckie w Rawiczu - I Rycerzowi 1924”, „I Rycerz - Rawicz 17.01.1926”, „Król Kurkowy - 17.01.1928 Rawicz”, „II Nagroda III kl. Bractwo Kurkowe Rawicz”, „Odznaka - Krzyż Członek Bractwa Kurkowego w Rawiczu”, „Król Żniwny - Rawicz

1931”, „Król Kurkowy - Rawicz 1931”, „I Rycerz - Rawicz 1934”, „II Rycerz - Rawicz 1934”, „I Nagroda 1 kl. Rawicz 1934”, „Król Kurkowy - Rawicz 1935”, „Marszałek - Rawicz 1936”, „II Rycerz - Kurkowe Bractwo Strzeleckie 1937”, „Król Kurkowy - Rawicz 1938”.

Medale mają przeważnie kształt krzyża maltańskiego. W środku medali umieszczano najczęściej symboliczną tarczę strzelecką, na której krzyżują się karabiny. Materiał, jaki używany był do wyrobu medali, to przede wszystkim srebro, metal w kolorze złotym oraz kolorowe emalie - najczęściej niebieska, biała i czerwona. W naszych zbiorach posiadamy również kilka medali z Jutrosina, Kobyлина i Miejskiej Górki.

Najcenniejszymi eksponatami w tej sali są dwa srebrne klejnoty Bractwa Kurkowego w Sarnowie i Miejskiej Górcie. Klejnot królewski Bractwa Kurkowego w Sarnowie wykonany jest ze srebrnej blachy na łańcuszku, w formie bogato trybowanego kartusza zwieńczonego koroną z herbem miasta i napisami: „Sarnau 1732 dem 31 May” oraz poniżej „Ist von unser Lob guten schietzen Bridem dieses die Zielt an geschofen worden”. Na kartuszu pośrodku - wizerunek jelenia ujętego z profilu, stąpającego po murawie. Z lewej strony czteropolowa

tarcza herbowa.

Natomiast łańcuch Króla Kurkowego z Miejskiej Górki (długości 90 cm) zbudowany jest z ogniw w kształcie ósemek, spięty klamrą, na której znajduje się napis fundacyjny „W. Klemczak Król Kurkowy z 1925 roku”. Do łańcucha doczepionych jest 7 zawieszek srebrnych w kształcie serc, na których wygrawerowane są nazwiska fundatorów oraz symbole ich zawodów: Mikołaj Tomliński, piwowar 1835, Jan Funke, piekarz 1931, Mikołaj Tomliński, piwowar 1832, Franciszek Heyducki, ślusarz 1936, F. Maske, powroźnik 1834, Jacob Pech, piekarz 1837, Mikołaj Tomliński, piwowar 1836.

Osobną grupę eksponatów związanych z działalnością bractw kurkowych stanowią tarcze strzeleckie. Najstarsza pochodzi z Jutrosina z 1921 r. Jest to tarcza okrągła z zaznaczoną podziałką. Tło tarczy - popielate. Tarczę oplatają namalowane czarne gałązki liści i owoce dębu. Na całej tarczy są liczne dziury od pocisków karabinowych.

Z roku 1925 pochodzi tarcza namalowana przez Kazimierza Wopińskiego. Jest to tarcza drewniana w kształcie prostokąta. Widnieje na niej ratusz w Rawiczu. Środek tarczy zajmuje biały okrąg z sercem. U dołu napis czerwona farbą: „Rawicz dnia 28 czerwca 1925”.

Kazimierz Wopiński jest autorem czterech następnych tarcz, na których kolejno zostali namalowani: ułan na koniu z okresu powstania wielkopolskiego (17 styczeń 1928 r.), ułan na koniu z podniesioną w prawej ręce szablą (17 styczeń 1932 r.), jeździec polski na koniu z XVII wieku - „lisowczyk” (15 sierpień 1935 r.) oraz ułan z lancą z okresu Księstwa Warszawskiego (5 czerwiec 1938 r.).

Na uwagę w tej sali zasługują również dwa sztandary. Sztandar Bractwa Strzeleckiego z drzewcem z Sarnowy pochodzi z 1924 r. Ma wymiary 120 x 140 cm, haftowany jest ręcznie. Awers - kolor płaszczyzny żółty, środek tarczy zajmuje wizerunek jelonka na tle krajobrazu równinnego, wkomponowany w tarczę strzelecką oplecioną gałązkami dębu. U góry nad tarczą korona, u dołu na białym tle haftowany napis „Bractwo Strzeleckie w Sarnowie”, z lewej strony tarczy data - 1639, z prawej - 1924. W czterech narożnikach sztandaru znajdują się liście dębu z żołędziami. Rewers - kolor płaszczyzny czerwony, wykonany z jedwabiu, w środku orzeł z koroną opleciony liśćmi laurowymi, dookoła napis „Hej Strzelcy wraz nad nami orzeł biały”. Z trzech stron sukna znajdują się frędzle ze złotych nici.

Sztandar Bractwa Strzeleckiego z drzewcem z Miejskiej Górki pochodzi z roku 1934, ma wymiary 100 x 100 cm, haftowany jest ręcznie. Awers - sukno srebrne, w środku okrągła tarcza strzelecka o barwach biało-czerwonych, którą przecinają dwie strzelby i oplatające wokół dwie gałązki z liśćmi - dębowa i wierzbową. Dookoła nich napis haftowany żółtą nicią „Kurkowe Bractwo Strzeleckie Miejska Górka”. W trzech narożnikach haftowane gałązki dębowe z żołędziami koloru żółto-brązowego. Rewers - sukno czerwone, pośrodku biały orzeł z koroną, pod nim napis „Bóg i Ojczyzna” (srebrna nić). W narożnikach: data - 1820, herb Miejskiej Górki, wizerunek Matki Boskiej i liście dębowe. Z trzech stron sukna znajdują się frędzle ze złotych nici.

Ludgier Wopiński jest autorem jednego z portretów, który przedstawia Króla Bractwa Kurkowego z roku 1921 - Franciszka Kulczaka. Obraz namalowany na płótnie ma wymiary 101 x 74 cm. Przedstawia popiersie mężczyzny w marynarce z ciemnego materiału, spod niej wystaje biała koszula z wysokim kołnierzem i kokardą. Na szyi ma zawieszony królewskie insygnia Bractwa Kurkowego w Rawiczu - srebrne tarcze na łańcuchu, na nich - herb Rawicza. Twarz ustawiona do widza en face, w kolorze kremowobrazowym. Oprócz insygniów władzy królewskiej na szyi portretowanego zawieszony jest na zielonej wstążce złoty krzyż.

Kazimierz Wopiński jest autorem drugiego portretu Króla Kurkowego - Hieronima Durskiego. Obraz olejny na płótnie ma wymiary 60 x 51 cm, datowany: 17.06.1923 r. Przedstawia mężczyznę ubranego w ciemny mundur koloru zielonego z żółtymi naramiennikami i liśćmi dębowymi przy kołnierzu. Na jego piersi wiszą dwie duże okrągłe blachy na łańcuchu - insygnia Króla Kurkowego, na których zaznaczony jest herb Rawicza. Na lewej piersi okrągły medal ze wstążką zielono-żółtą. Na głowie kapelusz ciemnozielony z piórami, z przodu kapelusza pod rondem orzeł z koroną.

Obydwa obrazy mają dla naszego regionu wyjątkowe znaczenie, tym bardziej, że do tej pory nie udało się odszukać insygniów władzy królewskiej Króla Kurkowego w

Rawiczu. Ponadto pokazują one, jakiego typu odznaczenia i insygnia nadawano Królom Kurkowym oraz jakiego typu ubiór obowiązywał członków bractwa w czasie uroczystości i świąt.

Ekspozycje tego działu uzupełniają: plakietka z napisem „Schutzengilde zu Sarne 1639”, z herbem Sarnowy i z dwoma splecionymi strzelbami oraz emblemat Bractwa Kurkowego z datą 1904, wokół której są liście dębowe, u góry korona i dwie skrzyżowane strzelby, u dołu data 1904 i spleciona kokarda.

Możemy obejrzeć w tej sali również bogaty zbiór dokumentów i zdjęć z okresu międzywojennego, m.in. statuty Bractwa Kurkowego w Rawiczu, w Miejskiej Górce, artykuły prasowe i zaproszenia, spis towarzystw w Rawiczu z 1922 r. oraz fotografie: Brac Strzelecka w Sarnowie - 1924 r., Bractwo Kurkowe w Bojanowie - 1935 r., Król Kurkowy z Miejskiej Górki Florian Stróżyk 1931-1932, Bractwo Kurkowe w Jutrosinie, Bractwo Kurkowe z Jutrosina w Sielcu Starym, Bractwo Kurkowe w Rawiczu w 1927 r., Król i Rycerz w Rawiczu: Szymaniak, Jarczewski, Konieczny i Woźniak.

Sala Bractwa Kurkowego została wzbogacona o nowe dary i zakupy: tarczę strzelecką z 1924 r. z Miejskiej Górki, przekazaną w darze przez pana dr. Stanisława Srokę z Grabonogu, tarczę strzelecką z Bojanowa z roku 1937, podarowaną muzeum przez pana Mariana Drożdżyńskiego, naszywki na pagony, liście dębowe, zdjęcia przekazane przez państwo Baumanów oraz trzy łyżki zakupione od pani Bronisławy Radojewskiej, córki Bronisława Herbika, z wygrawerowanymi napisami: II Rycerz 15 VI 1930, Król Kurkowy 15 VIII 1905, II Rycerz 1906. Uwagę zwraca pieczętka Bractwa Kurkowego z okresu międzywojennego, przechowana przez okres okupacji przez Władysława Sokołowskiego, członka zarządu Bractwa Kurkowego w Rawiczu przed II wojną światową, podarowana muzeum przez pana Franciszka Jopa.

Salę Bractwa Kurkowego „zamykają” dwie plansze ze zdjęciami przedstawiającymi współczesną działalność rawickiego Bractwa Kurkowego w latach 1991-2001.

Izba Kadecka

Szkoły kadeckie w II Rzeczypospolitej nawiązywały do wspaniałych tradycji, sięgających XVIII wieku, Szkoły Rycerskiej w Luneville we Francji, założonej przez króla Stanisława Leszczyńskiego, oraz pierwszej Szkoły Rycerskiej w Warszawie, założonej przez króla Stanisława Augusta Poniatowskiego w 1765 r. W II Rzeczypospolitej jako pierwszy powstał 31 października 1918 r. Krakowski Korpus Kadetów w Łobzowie, przeniesiony w 1921 r. do Lwowa, od 1933 r. noszący imię Marszałka Józefa Piłsudskiego.

28 września 1919 r. w Modlinie utworzono Korpus Kadetów nr 2, przeniesiony w 1926 r. do Chełmna, rozwiązany w 1936 r. Jako ostatni powstał 3 października 1925 r. Korpus Kadetów nr 3 w Rawiczu, który po likwidacji Korpusu Kadetów w Chełmnie otrzymał nazwę Korpus Kadetów nr 2. W 1938 r. nadano mu imię Marszałka Rydza-Śmigłego.

Korpusy Kadetów były gimnazjami wojskowymi o profilu matematyczno-przyrodniczym, które przygotowywały kandydatów do szkół oficerskich. Nauka w Korpusie trwała 5 lat (po reformie edukacji 6 lat). Na bardzo wysokim poziomie stały w szkole zajęcia sportowe, działały sekcje: lekkiej atletyki, szermierki, piłki nożnej, boksu, wioślarstwa. Szkoła kadecka w Rawiczu posiadała swoje własne boisko, kort tenisowy,

salę gimnastyczną i strzelnicę małokalibrową. Przy szkole działały: kino, sekcja krótkofalarska, chór szkolny i orkiestra.

W 1979 r. w Rawiczu odbył się I Światowy Zjazd Kadetów. Następnie w Gdańsku, Krakowie, Poznaniu, Warszawie i Wrocławiu zaczęły powstawać kluby kadetów. Rawickie instytucje kulturalne, wśród nich Muzeum Ziemi Rawickiej, i władze samorządowe przywiązują dużą uwagę do kontaktów z klubami kadeckimi. Dzięki Urzędowi Miejskiemu Gminy Rawicz wydano między innymi „Wspomnienia i życiorysy kadetów II RP” cz. 1 i cz. 2, „Kadeci II RP walczyli i ginęli za Polskę” S. Łodygowskiego. W rawickiej prasie lokalnej często publikowane są artykuły związane z dziejami Korpusów Kadetów i ich wychowanków.

Izba Kadecka powstała w roku 1989 dzięki darom byłych kadetów i ich rodzin.

Patronem izby jest mjr Jan Kamiński, wychowanek rawickiego Korpusu Kadetów. W latach 1940-42 był komendantem inspektoratu ZWZ AK w Wielkopolsce, szefem sztabu okręgu, w 1943 r. został aresztowany i rozstrzelany w Żabikowie w 1944 r.

Ekspozycję otwierają znaki graficzne odznak trzech korpusów w II Rzeczypospolitej. Część informacyjną rozpoczynają: „Tymczasowy Statut Korpusów Kadetów” wydany w Warszawie w 1938, „Informacja o warunkach przyjęcia do Korpusu Kadetów na rok szkolny 1938/39”, „Katechizm kadecki”, „Modlitewnik żołnierza”, „Statut towarzystwa przyjaciół Korpusu Kadetów w Rawiczu” oraz „Dzienniczek wydatków kadeta Edwarda Błaża z 1938 roku”. Zachowało się też kilka zeszytów kadetów do różnych przedmiotów: Bolesława Sierszeńskiego, Aleksandra Pietkiewicza, Stefana Mike oraz ćwiczenia z geografii Bogdana Chelmońskiego i teczka rysunkowa Juliana Żurawskiego.

Na szczególną uwagę zasługują odznaki Korpusu Kadetów nr 2 w Modlinie i nr 3 w Rawiczu z legitymacjami, Państwowa Odznaka Sportowa i Odznaka Strzelecka wraz z legitymacjami oraz wizytówki kadetów.

W kolejnych gablotach możemy obejrzeć oryginalny mundur galowy, w kolorze granatowym z żółtymi wypustkami, z III kompanii Korpusu Kadetów w Rawiczu z naramiennikami „RŚ” (Rydz-Śmigły), oraz mundur letni w kolorze khaki po Walerianie Sobisiaku, подарowane nam przez żonę Urszulę Sobisiak. Następnie widzimy pas wojskowy i czapkę szytą na wzór czapki kadeckiej z oryginalnym słońcem kadeckim.

Obok na stelażu znajduje się kompletny mundur Junackiej Szkoły Kadetów, dar Stanisława Sobolewskiego z Londynu. Junacka Szkoła Kadetów działała na Bliskim Wschodzie w latach 1942-1948, gdzie uczyła się polska młodzież ewakuowana wraz armią Andersa z ZSRR.

Mundur składa się z: bluzy battle-dress z naszywką „POLAND” i z naszywką III Dywizji Strzelców Karpaccich (pod opieką której była szkoła junacka), spodni, koszuli, krawata i

rogatywki ze słońcem Junackiej Szkoły Kadetów.

W izbie Kadeckiej zwraca uwagę kilka egzemplarzy broni, przekazanych nam przez Jana Kołakowskiego: pistolet „Vis”, karabin „Mauzer” 1914, bagnet z pochwą metalową z 1914 r. noszony przez kadetów, dwa bagnety KbK - SWT-40, bagnet, wzór 29, wyprodukowany w Radomiu do karabinu piechoty i nieśmiertelnik Jana Kołakowskiego z datą 26 III 1918.

Dwie gabloty zawierają pamiątki po Korpusie Kadetów nr 1 im. Marszałka Józefa Piłsudskiego i Korpusie Kadetów nr 2 w Modlinie. Są to przede wszystkim zdjęcia i artykuły prasowe oraz medale i łyżka z monogramem Korpusu Kadetów we Lwowie.

Większą część eksponatów stanowią fotografie, między innymi portrety czterech dowódców rawickiego Korpusu Kadetów wraz z krótkimi biogramami, zdjęcia kadry oficerskiej i fotografie zbiorowe poszczególnych kompanii, zdjęcia ze świąt narodowych 3 Maja, 11 Listopada, sal wykładowych (pracownia przyrodnicza prof. J. Sokołowskiego czy gabinet przyrodniczy prof. W. Wierzbickiego), zdjęcia budynków korpusu (budynku szkolnego, stadionu, sali Rycerskiej i kantyny).

Ciekawą grupą pamiątek są zdjęcia z życia w koszarach: „Przegląd mundurowy”, „Czyszczenie broni 1930 rok”, „Przemarsz korpusu do kościoła”, „Matura 1930 rok”. Wiele ciekawych zdjęć zachowało się z letnich obozów szkoleniowo-wojskowych: w Cetniewie (1929 r.), w Deletynie (1930 r.), w Osiecznej (1931 r.), w Borkowie pod Kartuzami (1934 r.) i Nowych Trokach (1935 r.). A oto tytuły zdjęć: „Otwarcie obozu 1930 rok”, „Wydawanie obiadu 1931 rok”, „Msza polowa 1935 rok”. Są także zdjęcia z wycieczek krajoznawczych do Częstochowy, Krakowa czy Wieliczki.

Nad gablotą z mundurem kadeckim wisi olejny portret ostatniego dowódcy Korpusu Kadetów ppłk. Włodzimierza Kowalskiego. Warto też zwrócić uwagę na kilka świadectw szkolnych: świadectwo A. Jeziorskiego 1933-34, J. Stawarza 1934-35 czy kilka świadectw L. Gąsiorowskiego.

Korpus Kadetów w Rawiczu wydawał czasopismo „Zew Kadecki”, do którego kadeci pisali artykuły, recenzje, referaty i wiersze, tam również publikowano kronikę wydarzeń korpusowych. Opiekunem czasopisma był nauczyciel rysunku prof. Mieczysław Heimrath. W zbiorach naszego muzeum zachowało się czternaście numerów „Zwu Kadeckiego”, z tego dziewięć egzemplarzy podarował kadet Jan Stawarz.

Kadeci z wszystkich trzech Korpusów Kadetów w czasie II wojny światowej odznaczyli się ogromnym męstwem i odwagą. Walczyli na wszystkich frontach II wojny światowej. Brali udział w wielu bitwach we wrześniu 1939 r. Potem często opuszczali kraj, by walczyć w armii gen. Wł. Andersa, gen. S. Maczka. Brali udział w walkach o Normandię, Narwik, Tobruk, Bolonię, Monte Cassino i Anconę.

Wielu z nich tworzyło ruch oporu w okupowanym kraju. Niektórzy z nich byli „cichociemnymi”. Przeszkoleni w specjalnej placówce w Szkocji, zrzućani byli nocą do kraju, aby nieść pomoc partyzantom. Wielu kadetów było więźniami obozów koncentracyjnych. Zachowała się korespondencja obozowa z Buchenwaldu i Oświęcimia Jana Stawarza. Wreszcie wielu kadetów i oficerów przeszło przez obozy jenieckie: Murnau, Woldenberg. W Katyniu, Miednoje, Ostaszkowie, Starobielsku, Kozielsku

zginęło 25 wychowanków rawickiego Korpusu Kadetów (wykaz niepełny) i 3 nauczycieli: Wilhelm Kazimierz Tippe, kpt. Wacław Sączewski, kpt. Józef Zatopiański. W publikacji S. Łodygowskiego „Kadeci II RP walczyli i ginęli za Polskę” podany jest wykaz 538 kadetów, którzy oddali swe życie za Ojczyznę.

W kolejnych gablotach możemy zobaczyć szereg medali związanych z historią Korpusów Kadetów, między innymi medal Junackiej Szkoły Kadetów z Londynu.

Izbę Kadecką „zamykają” obrazy profesorów Korpusu Kadetów i ich wychowanków: obrazy prof. Mieczysława Heimratha pt. „Mnich” i „Paź” oraz portret węglem przedstawiający kadeta Hellwiga-Wilczka, lotnika, akwarela prof. Jana Sokołowskiego, znakomitego ornitologa, pt. „Rezerwat rawickich dębów”, projekty pomnika Żołnierza Polskiego wraz z odlewem gipsowym wykonane przez wychowanka rawickiego korpusu Wiktora Pawlikowskiego i pięć jego akwareli przedstawiających zabytki ziemi rawickiej.

Sala audiowizualna im. Stanisława Kukli

Stanisław Kukla jest najbardziej znanym malarzem pochodzącym z ziemi rawickiej. Urodził się 6 maja 1906 r. w Chojnie. Malarz, od lat związany z naszym regionem, z wielkim upodobaniem malował aleje w Osieku, Golejewku, wiatraki i martwe natury.

W okresie II wojny światowej przebywał w więzieniach i obozach jenieckich. Po wyzwoleniu w 1945 r. ranny wrócił do Chojna i podjął pracę w Szkole Podstawowej w Szkaradowie. W 1946 r. rozpoczął studia w Państwowej Wyższej Szkole Sztuk Plastycznych we Wrocławiu, gdzie studiował pod kierunkiem prof. E. Krchy i E. Gepperta. Następnie przeniósł się do Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, którą ukończył w 1952 r., studiując pod kierunkiem prof. W. Taranczewskiego, wybitnego kolorysty, i J. Fedkowicza. Po ukończeniu ASP w Krakowie Stanisław Kukla wyjechał do Leningradu, gdzie jego mistrzami byli prof. R. Frenc oraz A. M. Gierasimow, od których uczył się precyzji rysunku i rzetelności warsztatowej.

W 1956 r. otrzymał w Akademii Sztuk Pięknych w Leningradzie tytuł doktora nauk plastycznych. Powrócił do Polski i zamieszkał we Wrocławiu.

Swoje atelier miał w Osieku, niedaleko Rawicza. Po śmierci artysty w 1992 r. pracownią w Osieku opiekuje się żona Galina Kukla.

Pierwsza wystawa prac Stanisława Kukli w Muzeum Ziemi Rawickiej miała miejsce tuż po otwarciu muzeum. Na drugiej, która odbyła się w 1989 r., pokazano prace artysty z lat czterdziestych (z okresu studiów) i pięćdziesiątych, głównie pejzaże, sceny rodzajowe, studia portretowe i martwe natury. Następną wystawę obrazów Stanisława Kukli w naszym muzeum zorganizowano w 5. rocznicę śmierci artysty w 1997 r. Wystawie towarzyszył katalog. Na wystawie oprócz obrazów z podróży: „Wenecja - Plac Św. Marka”, „Udine - Pejzaż górski”, „Udine - Plac”, „Sokołowsko”, „Łądek Zdrój”, pokazano wiele szkiców z podróży po Syberii. Ostatnia wystawa miała miejsce w 2002 r., w 10. rocznicę śmierci artysty. Towarzyszył jej katalog z kolorowymi reprodukcjami obrazów artysty. Na wystawie zaprezentowano obrazy z kolekcji prywatnych, ze zbiorów artysty oraz ze zbiorów Muzeum Ziemi Rawickiej.

W sali im. Stanisława Kukli znajdują się następujące obrazy artysty: „Jesienna droga Osiek” (130 x 97), „Zimowa aleja” (116 x 89), „Wiatrak w Dubinie” (105 x 80), „Zimowa aleja w Osieku” (33 x 24), „Aleja w Osieku jesienią” (105 x 80), „Martwa

natura z kwiatami i owocami” (65 x 80), „Martwa natura z pomarańczą” (27 x 35), „Chryzantemy” (72 x 92).

Rozdział III Portrety właścicieli Rawicza

Sala Portretowa

W okresie międzywojennym portrety dawnych właścicieli Rawicza znajdowały się w sali Portretowej rawickiego ratusza. Były to portrety: Adama Olbrachta Przyjmy-Przyjemskiego,

Aleksandra Kostki, Stanisława Kretkowskiego, Jana Kazimierza Sapiehy, Katarzyny Agnieszki Sapieżyny, Jana Mycielskiego, króla Jana III Sobieskiego i króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Obrazy te w okresie stalinowskim zostały zdeponowane w Centralnej Składnicy Muzealiów Ministerstwa Kultury i Sztuki w Kozłowie.

W latach sześćdziesiątych XX w. rawiccy regionaliści podjęli starania o odzyskanie dla miasta powyższych portretów. Toczyła się o nie swoista „wojna” z Ministerstwem Kultury i Sztuki. Dzięki pomocy ówczesnego wojewody poznańskiego dr Widy-Wirskiego oraz dzięki nestorowi krajoznawstwa i turystyki wielkopolskiej Franciszkowi Jaśkowiakowi, autorowi wielu cennych przewodników po Wielkopolsce, udało się wreszcie odzyskać obrazy. Poddano je następnie konserwacji w Pracowni Konserwacji Zabytków w Toruniu, na zlecenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu.

Obrazy wróciły na swoje dawne miejsce w 1968 r., oprócz jednego, a mianowicie portretu króla Stanisława Augusta Poniatowskiego.

Kilka portretów, które omawiamy w niniejszej publikacji, powstało w drugiej połowie XVIII w., są sygnowane nazwiskami malarzy G. S. Knoefvela oraz Z. Zieglera. Niektóre portrety zawierają w dolnej części napisy wykonane majuskułą i minuskułą łacińską, informujące o zasługach i czynach portretowanej osoby, oraz tarcze herbowe.

Datowanie większości omawianych portretów na drugą połowę XVIII w. może świadczyć o tym, że zostały one zamówione lub ufundowane przez ostatniego właściciela Rawicza - J. N. Mycielskiego do sali reprezentacyjnej rawickiego ratusza. Mało prawdopodobne jest, aby portrety zdobiły komnaty pałacowe rezydencji właścicieli Rawicza, wybudowanej w latach 1707-1737 przez Jana Kazimierza Sapiechę. Portrety wcześniejsze Mikołaja Aleksandra Kostki i króla Jana III Sobieskiego mogły zdobić dawny dwór drewniany wystawiony staraniem Przyjemskich.

Portret Adama Olbrachta Przyjmy-Przyjemskiego

Portret przedstawia założyciela i pierwszego właściciela miasta Rawicza. Jego autorem jest G. S. Knoefvel. Jest to olej na płótnie o wymiarach 185 x 113 cm, namalowany w 1780 roku. Obecnie znajduje się w Muzeum Ziemi Rawickiej, w sali Portretowej, nr inwentarza MZR-I-237/1189. Konserwowany był w Pracowni Konserwacji Zabytków w Toruniu w 1967 r. Na odwrocie dublowanego obrazu brak jakichkolwiek numerów starego inwentarza. Na podramku zachowała się jednak kartka identyfikująca osobę portretowaną, dotycząca czasu powstania i autorstwa: „Adam Olbracht Przyma-Przyjemski Kastellan von Gnesen - Gruder der Stadt Rawitsch, Gemalt von G. S. Knoefvell Jahre 1780”.

Obraz jest portretem całopostaciowym. Postać stoi obok stołu, zwrócona jest 3/4 w prawo, ujęta na tle panoramy miasta Rawicza. Twarz mężczyzny raczej młoda, czoło wysokie, głowa podgolona, włosy czarne, nos prosty długi, oczy ciemne, zwrócone na patrzącego. Ubrany w żupan purpurowy z kołnierzykiem zapinanym na piętnaście guzów srebrnych. Przewiązany bogatym pasem przetykanym srebrną nitką. Kontusz jest w kolorze purpurowym, z kołnierzem i wyłogami, podbity czarnym futrem wydry. Rozchylony kontusz ma pod kołnierzem dwie pary ozdobnych zapieć, wykończonych perłami w kształcie łezki. Przyjemski ma odkrytą głowę. Na nogach - buty skórzane w odcieniu jasnym (safianowe). Palcem wskazującym prawej ręki pokazuje ważny dokument, leżący na barokowym stoliku - plan zabudowy Rawicza, lewą obejmuje trzon rękojeści szabli husarskiej. Obok na stole leży buława wysadzana drogimi kamieniami oraz czapka z wydry z karminowym pióropuszem. Portretowany ukazany jest na tle podpiętej kotary, spoza której roztacza się widok na wycinek pejzażu z panoramą miasta. Na planie miasta, leżącym na stole, zaznaczono cyframi najważniejsze budowle w Rawiczu w owym czasie: ratusz, zbór ewangelicki, szkołę, dwór i wiele innych, które w okresie potopu szwedzkiego 1655 r. zostały zniszczone.

U dołu obrazu widnieje napis: „Illustrissimus Dominus Adamus Olbrachtus de Stemmate Rawicz a Przyma Przyjemski Castellanus Gnesnensis, castrorum regni Polonice Generalis, castrorum metator, Sub Chocymo primaeae centra Turcam expeditionis Colonellus, Comitatus Gorcensis, liberis Baronatus Storchnestensis, nec non Sierakovice tum et Civitatis Rawicz hereditarius Dominus; fundavit Civitatem Rawicz, AD MDCXXXVIII obiit. AD MDCXLVI ult, Calend: August! cetatis LIV”. (Najznakomitszy pan Adam Olbracht z osady Rawicz, wywodzący się ze szlacheckiego rodu od Przyjmy-Przyjemskiego, należącego do królewskiego rodu polskiego, wysłany w pierwszej wyprawie wojennej przeciwko Turkom pod Chocimiem, wolno urodzony baron ...dziedzic nie tylko Sierakowa, potem miasta Rawicz, założył miasto Rawicz w roku pańskim 1638, zmarł w roku 1646). U dołu w tekście znajduje się kartusz herbowy z godłem herbu

Rawicz - panna na niedźwiedziu, a w hełmie niedźwiedź z czerwoną różą w łapie, zwrócony w stronę prawą.

Czas powstania portretu - 1780 r. i wykonanie go w tym samym roku co portret ostatniego właściciela Rawicza Jana Nepomucena Mycielskiego przez tego samego malarza może nasuwać przypuszczenie, że zostały one zamówione przez Mycielskiego jako portrety reprezentacyjne do sali Portretowej ratusza lub zamku wybudowanego jeszcze przez Jana Kazimierza Sapiechę.

Schemat kompozycyjny postaci Przyjemskiego, z przynależnymi mu atrybutami, umieszczonej na tle panoramy miasta, jest bardzo zbliżony do wielu tego typu portretów znajdujących się w zbiorach Muzeum Narodowego w Poznaniu i Wrocławiu. Portret został wykonany według schematu całopostaciowych portretów reprezentacyjnych.

Widok miasta Rawicza przedstawiony na obrazie jest raczej fikcyjny, dowolnie interpretowany przez malarza. Jest rzeczą raczej niemożliwą, aby w czasach panowania A. O. Przyjemskiego istniały wszystkie te budowle w mieście. Prawdopodobnie autentyczny jest dwór umieszczony na pierwszym planie. Natomiast budowle w tle, takie jak: kościół, klasztor reformatów i ratusz pochodzą z późniejszego okresu. Pierwsze budowle były drewniane i uległy zniszczeniu w czasie potopu szwedzkiego.

Adam Olbracht z Przyjmy Przyjemski

Pierwszym właścicielem i założycielem miasta Rawicza był Adam Olbracht z Przyjmy Przyjemski - oboźny wielki koronny króla Władysława IV, kasztelan gnieźnieński i kaliski, hrabia na Miejskiej Górcie, baron Osiecznej, dziedzic Sierakowa, Masłowa i wielu innych folwarków.

Po Adamie Olbrachcie Przyjemskim kolejnymi właścicielami Rawicza z rodziny Przyjemskich byli: Mikołaj Aleksander Kostka (1646-1653), Jan z Bnina Opaliński (1653-1684) - kolejni mężowie córki Adama Olbrachta Przyjemskiego, Zofii, Aleksander Przyjemski (1684-1694), Władysław Przyjemski (1694-1699) i Stanisław Kretkowski (1699-1704) - trzeci mąż Katarzyny Przyjemskiej.

Przyjemscy, herbu Rawicz, to znakomita wielkopolska rodzina, blisko półtora wieku zasiadająca w senacie i zaliczająca się do najbogatszych w Koronie. Wzięła nazwisko od wsi Przyjmy, poprzednio zaś pisała się z Goliny. Pierwszym, który wziął nazwisko Przyjemski, był Marcin, cytowany w aktach krakowskich w roku 1472.

Senatorowie w rodzinie Przyjemskich to: Rafał, kasztelan łędzki (1550 r.), Wojciech, kasztelan łędzki (1567-1571), Stanisław, marszałek nadworny koronny (1589 r.) i wielki koronny (1593 r.), Andrzej, kasztelan gnieźnieński (1604 r.), marszałek nadworny koronny (1615 r.), Stanisław, wojewoda poznański (1624 r.), inowrocławski (1628 r.), marszałek nadworny koronny (1630 r.), Adam Olbracht, kasztelan gnieźnieński (1639 r.), Andrzej, kasztelan chełmiński (1650 r.) i kamieński (1659 r.), Piotr, kasztelan śremski (1660 r.), Władysław, kasztelan kaliski (1695 r.) i wojewoda kaliski (1698 r.).

Od początku XVIII stulecia, jak podaje prof. Dworzaczek, rodzina Przyjemskich zaczęła upadać na znaczeniu i w tym wieku całkowicie prawie - w stosunku do dawnej potęgi - zubożała.

Dokładna data urodzin Adama Olbrachta Przyjemskiego nie jest znana, lecz było to około roku 1590. Ojcem jego był Andrzej, kasztelan gnieźnieński i marszałek nadworny

koronny, zmarły w 1618 r., a matką Katarzyna Leszczyńska.

Adam Olbracht Przyjemski był mężem szeroko znanym w ówczesnej Rzeczypospolitej. Uczestniczył aktywnie w życiu politycznym kraju, a w swoich dobrach prowadził ożywioną działalność gospodarczą. W roku 1615 - będąc dworzaninem królewskim - A. O. Przyjemski dostał z cesji ojca starostwo kowalskie, a w roku 1621 mianowany został oboźnym koronnym. Motywując decyzję król Zygmunt III Waza powoływał się na oddanie rodziny Przyjemskich dla tronu oraz na zasługi ojca - Andrzeja.

W tym samym roku husarska rota (80 koni) A. O. Przyjemskiego brała udział w bitwie pod Chocimiem. On sam w dniu 13 września 1621 r. był na sejmiku w Środzie, skąd wydelegowano go do króla z wiadomością, że pospolite ruszenie z Wielkopolski nie zdąży na koncentrację pod Lwów na dzień 4 października. 27 września 1621 r. podczas popisu powiatu konińskiego powierzono mu prowadzenie pospolitego ruszenia z powodu nieobecności kasztelana łędzkiego Łukasza Sierakowskiego.

Sejmik średzki w styczniu 1624 r. obrał Przyjemskiego posłem na sejm oraz jednym z deputatów, którzy mieli wraz z senatorami wielkopolskimi podjąć decyzję w wypadku, gdyby zaciągi wojska kaliskiego i poznańskiego miały być wyprawione „na posługę RP, a osobiwie na ruskie kraje”. 19 marca 1624 r. został Przyjemski deputatem sejmiku średzkiego do rady wojennej.

Na sejmiku przedsejmowym w Środzie 29 grudnia 1626 r., w wyniku uchwały o specjalnym zaciągu na obronę województwa kaliskiego i poznańskiego, wybrano Przyjemskiego na jednego z dwóch rotmistrzów i zapowiedziano służbę jego stukonnej chorągwi od 19 kwietnia 1627 r., to jest od dnia wyznaczonego na popis pod Poznaniem.

Obok innych zgromadzonych na sądy w Poznaniu protestował 21 maja 1627 r. przeciw uniwersałowi królewskiemu, nakazującemu dostarczanie żywności zaciągniętym na „usługi RP z cesarstwa i idących do Prus”.

Przyjemski brał udział w walkach o Inflanty, Prusy Królewskie oraz ujście Wisły. W roku 1624 obrany został posłem na sejm i jego działalność jako posła zasługuje na podkreślenie. Sejmy powierzały mu różne zadania, powoływano go do pracy w różnych komisjach. W czasie bezkrólewia i pod nieobecność brata Stanisława - generała wielkopolskiego - powierzano mu czuwanie nad gotowością bojową województwa poznańskiego i kaliskiego.

A. O. Przyjemski był człowiekiem bardzo majątnym. Jego własnością była Osieczna i związane z nią dobra oraz Miejska Górka i szereg wsi na terenie ziemi rawickiej. Dobra Przyjemskiego przylegały do majątności śląskich, należących do Ulryka Schaffgotscha. Było to trudne sąsiedztwo. Sejmiiki średzkie (1624 r., 1625 r.) słały prośby do króla o powołanie komisarzy do uregulowania krzywd wyrządzonych Przyjemskiemu i Janowi Chojeńskiemu, który też był sąsiadem Schaffgotscha.

W roku 1622 osadził Przyjemski w swych posiadłościach reformatów - tuż za Osieczną, przy kapliczce św. Walentego i pod Miejską Górką (Goruszki). Wystawił on zakonnikom przytułki z drewna, a przy nich kościoły. Jego też fundacji był kościół pod wezwaniem św. Michała w Osieku. Chociaż Przyjemski był przywiązany do katolicyzmu, to nie przeszkadzało mu to osadzić w swych posiadłościach ludności protestanckiej, zbiegłej przed prześladowaniami religijnymi. Osadzał głównie protestanckich Niemców zbiegłych w czasie wojny trzydziestoletniej ze Śląska, wśród których sporo było luteran. W roku 1633 wydał nawet przywilej zapewniający tej ludności pełną swobodę wyznania. Wyraził też zgodę na zbudowanie sobie przez nią własnego kościoła (zboru

ewangelickiego) i zwolnił ją od świadczeń na rzecz kościoła katolickiego.

Głównym dziełem A. O. Przyjemskiego jest miasto Rawicz. Założył je na mocy przywileju królewskiego, wydanego przez Sejm Walny w Warszawie w dniu 24 marca 1638 r., na gruntach wsi Sierakowo i od nazwy herbu Przyjemskich nazwał Rawiczem. Miasto lokowane było na prawie niemieckim (magdeburskim) i posiadało szereg swobód, praw i przywilejów, między innymi własną jurysdykcję (sprawowanie sądów), przywileje handlowe - prawo składu towarów, zwolnienie od ceł w całym królestwie, posiadanie wagi miejskiej.

Król zwolnił mieszkańców na 35 lat od płacenia podatków i kontrybucji oraz zezwolił na pobieranie podatku zwanego „dyszłówką”. Siedzibę ziemi - miasto Rawicz zaczęto budować w 1638 r., wkrótce po wydanym przywileju królewskim. Pomiaru i wytyczenia granic miał dokonać na polecenie fundatora wrocławski architekt Flandrin. Pierwotny teren pod zabudowę wynosił 1100 łokci, od projektowanej bramy Ponieckiej do Wrocławskiej, razy 1300, od proponowanej bramy Wąsoskiej do Szymanowskiej. Dopiero po tych pomiarach A. O. Przyjemski wydał dla Rawicza własny przywilej lokacyjny dnia 23 marca 1639 r. Zastrzegł w nim miejsce dla określonych obiektów publicznych, między innymi dla „akademii mającej krzewić nauki”, kościoła, plebanii, cmentarza, wiatraków. Dziedzic zagwarantował również wybudowanie własnym sumptem jatek i kramów, które później mogli odkupić mieszczanie.

Miasto Rawicz rozrastało się w wyjątkowo szybkim tempie, czemu sprzyjał między innymi napływ prześladowanych innowierców. Dla przyspieszenia zabudowy miasta Przyjemski darował każdemu nowemu osadnikowi ze swoich lasów 20 sosen. Zwolnieni oni byli również przez pierwsze lata od płacenia podatków. W 1643 r. zabrakło już działek pod zabudowę, wówczas fundator odstąpił dalszych 137 ogrodów po 100 x 36 łokci każdy.

A. O. Przyjemski nie doczekał sędziwego wieku - zmarł 27 lipca 1644 r., nie przeżywszy 60 lat. Pogrzeb odbył się 10 października tego roku w kościele parafialnym w Osiecznej. W czasie wygłaszanej mowy pogrzebowej Przyjemskiego tytułowano: hrabia na Górcę, Liber baro na Osiecznej, dziedzic Rawicza, Sierakowa etc.

Przyjemski był żonaty dwukrotnie. Pierwszą żonę zaślubił około roku 1619. Była nią Zofia, córka kasztelana bydgoskiego Janusza Grzymułtowskiego. Małżeństwo nie trwało długo, gdyż Zofia zmarła. Drugą żoną była bardzo posażna Anna Konstancja Grudzińska, córka Zygmunta, wojewody kaliskiego.

Jedynym dziedzicem Przyjemskiego była córka Zofia Teresa, którą miał z pierwszą żoną. Poślubiła ona Aleksandra Mikołaja Kostkę, a po jego śmierci (w 1653 r.) wyszła za mąż powtórnie - za Jana Opalińskiego. Został on z czasem wojewodą brzesko-kujawskim i starostą generalnym wielkopolskim.

W kościele parafialnym w Osiecznej znajdują się dwa epitafia Przyjemskich z prostokątnymi tablicami inskrypcyjnymi z czarnego marmuru i portretami trumiennymi na blasze cynowej Adama Olbrachta i jego żony Anny Konstancji, wystawione staraniem córki Zofii Teresy i jej drugiego męża.

Portret Mikołaja Aleksandra Kostki ze Sztemberga

Portret przedstawia właściciela Rawicza w latach 1646-1653. Jego autor nie jest znany. Obraz olejny na płótnie ma wymiary 97 x 89 cm, namalowany został około roku 1652 lub 1662. Obecnie znajduje się w Muzeum Ziemi Rawickiej, w sali Portretowej, numer inwentarza MZR-I-239/1193. Konserwowany był w Pracowni Konserwacji Zabytków w Toruniu w 1967 r. Obraz jest dublowany, na odwrocie białą farbą napisano „Adm. 220”. Z tyłu znajduje się kartka identyfikująca osobę: „Nicolaus Alexander Steinberg Kostka von Przyjma Przyjemski”. Ponadto na podramku znajduje się kartka z numerami starego inwentarza: „S/7535/ML” oraz dwie karki z pieczętką Centralnej Składnicy Muzealnej w Kozłowce, z numerami wypisanymi czerwoną kredką „nr inw. 5053”, na drugiej „nr inw. 2992”.

Portretowany ujęty jest do kolan, zwrócony w prawą stronę. Lewą rękę opiera na stoliku. Powyżej leży czapka obszyta czarnym futrem z płaskim denkiem. Ręką prawą, o grubych mięsistych palcach, podtrzymuje pas. Właściciel Rawicza ubrany jest w żupan ciemnooliwkowy z odcieniami pomarańczowymi, z kołnierzykiem zapiętym na rząd ozdobnych guzów w kolorze złotym, przewiązany pasem kontuszowym w kolorze czerwonym. Na ramionach ma ciemnobrązową delię z futrzanym czarnym kołnierzem i czarną podszewką, z sześcioma guzami złotymi, ozdobionymi szlachetnymi kamieniami. Delia zapinana jest na złociste pętllice. Przy prawym boku widoczna jest rękojeść szabli typu polskiego. Postać ma czuprynę podgoloną, brwi ciemne, nos prosty, twarz owalną z zaznaczonym drugim podbródkiem. Karnacja portretowanego jest jasnocielista z dyskretnymi rumieńcami i jasnopozielatymi cieniami. Tło ciemnoszare, przechodzące w czerń. Po stronie prawej widnieje podpięta kotara w kolorze ciemnego brązu.

U góry po lewej znajduje się tarcza herbowa z godłem herbu Dąbrowa, w polu złotym, pod tarczą inicjały A.M.S.K.

Mikołaj Aleksander Kostka

Kostkowie, herbu Dąbrowa, pochodzą z północnego Mazowsza. Pierwszym przodkiem „Dąbrowczyków” - jak ich nazywa K. Niesiecki - był wojewoda mazowiecki Przybysław z Rostkowa. Rodzina Dąbrowczyków na Mazowszu ma starszą historię od Krzyżaków, którzy w 1223 r. zostali sprowadzeni przez księcia Konrada Mazowieckiego, kiedy to Dąbrowczycy pełnili już bardzo ważne funkcje i urzędy. Rodzina ma słowiański rodowód, a jej początki sięgają roku 1100 i wiążą się z okresem panowania Bolesława Krzywoustego.

„Wielka i niestety, wygasła już rodzina Kostków - jak pisze T. Żychliński w «Złotej księdze szlachty polskiej» - wydała dwóch biskupów chełmińskich, kilku opatów i

znaczny poczet senatorów. Nieśmiertelnego dodał jej blasku kasztelan zakroczyński Stanisław, urodzony w 1500 r., zmarły 15 sierpnia 1568 r., w sto lat później, w roku 1674 między najprzedniejszych Patronów Polskich przez Klemensa XI, w roku 1714 do pocztu Świętych Pańskich wyniesiony”.

Mikołaj Aleksander Kostka ze Sztemberga, zięć Adama Olbrachta Przyjemskiego, ożeniony z jego córką Zofią Przyjemską, to drugi właściciel Rawicza w latach 1646-1653.

Uroczysty wjazd do Rawicza jedynej spadkobierczyni A. O. Przyjemskiego - córki Zofii wraz z mężem Aleksandrem Mikołajem Kostką odbył się 16 sierpnia 1645 r. „Prześwietna rada i urzędy, starsi i zaprzysiężeni wyszli jej naprzeciw ubrani w płaszcze, aż na sarnowską granicę, dokąd też poszło inne obywatelstwo w uzbrojeniu, składając życzenia. (...) Stąd - powiada dalej pisarz miejski - udały się ich hrabiowskie mości do miasta i były tu razem ze swiątą w ratuszu przyjmowane”.

Mikołaj Kostka był również gorliwym opiekunem miasta, jak jego teść Adam Olbracht Przyjemski. Nadał miastu liczne przywileje. W Archiwum Państwowym w Poznaniu zachowały się do dziś trzy przywileje w języku łacińskim. Jeden mówi o tym, że Aleksander Mikołaj Kostka i jego żona Zofia, dziedzice Miejskiej Górki, Rawicza, Sierakowa etc., powołują aptekę, zwaną do dziś Apteką Miejską i Radziecką (nazwa od Rady Miejskiej). Drugi dotyczy zakazu osiedlania się Żydów i wyzbycia się przez nich nieruchomości, natomiast trzeci, z roku 1647, mówi o sprzedaży obywatelom miasta „dla przysporzenia im pożytku” i „łatwiejszego zdobycia chleba” 558 działek na ogrody pod miastem, co było prawdziwym dobrodziejstwem dla mieszczan.

Aleksander Kostka potwierdzając w roku 1645 przywilej lokacyjny miasta uzupełnił go zachętą budowania przez mieszczan obszernych i okazałych domów w cenie od 200 do 600 talarów.

Portret Stanisława Kretkowskiego

Portret przedstawia właściciela Rawicza w latach 1699-1704. Jego autorem jest G. S. Knoefvel. Obraz olejny na płótnie ma wymiary 96 x 82 cm. Namalowany został w 1780 r. Znajduje się w sali Portretowej rawickiego ratusza (numer inwentarza MZR-I-237/1191). Konserwowany był w 1967 r. przez Pracownię Konserwacji Zabytków w Toruniu. Na odwrocie dublowanego obrazu przeniesiono ze starego płótna informacje dotyczące konserwacji obrazu. W lewym dolnym rogu czarnym tuszem napisano: „Restaurirt im Juli 1862 v. 1, Bahr”, pod spodem „Rest. 1880 r.”

Na odwrocie dublowanego płótna nie umieszczono numerów starego inwentarza, które znajdowały się tam przed konserwacją. W prawym górnym rogu białą farbą napisano: „Adm. nr 215”, u dołu „ZMR. XIII. 22.”

Portretowany jest ujęty do pasa, w zwrocie w prawo i z odchylną głową na wprost. Widzimy go w pudrowanej peruce (a la lion), twarz ma podłużną, bardzo wysokie czoło i czarne, bystre oczy.

Strój jego składa się ze zbroi (stalowa, ciemna, oksydowana) typu

zachodnioeuropejskiego i czerwonego płaszcza podbitego sobolami. Zbroję zdobią złociste nity, folgi i ornamenty z liści laurowych w rodzaju aplik. Ponadto zbroja posiada brązowe przybranie ze złocistym obrzeżeniem. Strój uzupełnia miękko udrapowana biała chusta pod szyją i zielona wstęga, widoczna od lewego ramienia, związana na kokardę u prawego boku. Prawa ręka, zgięta w łokciu, przytrzymuje zarzucony na lewe ramię płaszcz. Lewa ręka jest opuszczona, w dłoni portretowany trzyma stylizowaną roślinę. Spod pancerza widoczny jest rąbek atłasowej koszuli, lamowanej srebrem.

U dołu portretu pod pięciopalkową, złocistą koroną, widnieje czteropolowa okrągła tarcza herbowa w otoku z zielonych liści lauru. Na niej pośrodku znajduje się herb portretowanego - Dołęga, z prawej u góry herb matki Guldenstern w postaci złocistej gwiazdy na niebieskim polu, z prawej u dołu herb macierzystej babki - Cema, mający wygląd szachownicy, z lewej u dołu herb macierzystej prababki Leszczyńskiej - Wieniawa, a raczej herb ojczystej prababki Pomian, różniący się od Wieniawy szczegółem, którego malarz w ogóle nie umieścił. Z lewej u góry herb matki - Doliwa - Doroty Rozdrażowskiej.

Herbową tarczę rozdziela napis: „Illustrissimus Stanislaus Kretkowski dominus hereditarius Civit: Rawicz, Koźmin, Borek, Bistrzyc, Neuhof etc. Regnavit Rawici ad Ano MDCCI, ad Ano emortuaem MDCCIV Martii XXIII diem”.

Stanisław Kretkowski

Po śmierci Władysława Przyjemskiego, wdowa po nim - Katarzyna Przyjemaska wyszła za mąż za Stanisława Kretkowskiego. Ślub odbył się 4 września 1701 r. w Rawiczu, natomiast uroczystości weselne w Koźminie. Dnia 5 grudnia 1701 r. nowy dziedzic odbył uroczysty wjazd do Rawicza. Witany był przed bramą Szymanowską piękną oracją.

W księgach miejskich zachowała się informacja, iż Kretkowski był przeciwnikiem Szwedów i Leszczyńskiego, a zwolennikiem Augusta II Sasa (zażądał nawet od magistratu kilkunastu jeźdźców na wyprawę przeciwko Szwedom).

Kretkowscy, herbu Dołęga, pochodzili zapewne z Kujaw, ich gniazdem rodowym była nieistniejąca dziś wieś Kretków koło Kruszwicy. W okresie późniejszym do Kretkowskich należała wieś Kretki koło Rypina w ziemi dobrzyńskiej. Kretkowscy, według „Genealogii” W. Dworzaczka, „należeli do tej części elity magnackiej Wielkopolski, która nie uległa degradacji w XVII wieku i utrzymała swoje znaczenie osiągnięte na początku wieku XV.”

Znaczenie Kretkowskich trwało do połowy XVIII wieku, kiedy wymarły dwie spośród trzech linii tej rodziny: linia pomorska - na Janie Władysławie Kretkowskim (zm. w 1729 r.), kasztelanie chełmińskim, synu Stanisława, i linia mazowiecka - na Feliksie Kretkowskim (zm. w 1733 r.), biskupie chełmińskim. Ostatnim senatorem z tej rodziny był Feliks (zm. w 1822 r.), generał, senator, kasztelan Królestwa Polskiego.

Kretkowscy od 1418 r., kiedy to Jan z Kretkowa (1363-1433), rycerz grunwaldzki, starosta inowrocławski, nieszawski i radomski został kasztelanem rypińskim i dobrzyńskim, dali Rzeczypospolitej jednego biskupa, dziesięciu kasztelanów i ośmiu wojewodów, co pod tym względem stawia ich w czołówce rodów polskich.

Dobra ziemskie Kretkowskich rozmieszczone były w Wielkopolsce, na Kujawach, w Prusach Królewskich koło Gdańska i w Prusach Książęcych koło Kwidzyna, a w XVI

wieku także w ziemi krakowskiej i Czerwonej Rusi.

W okresie od XVI do XIX wieku ufundowali 15 kościołów i klasztorów, kilka ołtarzy, sześć obiektów rezydencjonalnych.

Stanisław Kretkowski jest postacią stosunkowo mało znaną na tle innych współczesnych mu członków tej rodziny. Urodził się w roku 1672, a zmarł 23 marca 1704 r. Miał wtedy 32 lata. Jego ojcem był Jan Kazimierz Kretkowski (zm. w 1676 r.), a matką - Katarzyna Lukrecja Guldensternówna, córka Zygmunta, kasztelana gdańskiego, reprezentanta jednego z najwybitniejszych i najznacniejszych rodów szwedzkich, i Anny Cemianki, ostatniej z rodu, kasztelanki chełmińskiej. Zygmunt Guldenstern vel Gyllenstern był nie tylko potomkiem króla Szwecji Karola VIII Knutssona Bonde, ale i kuzynem króla Władysława IV i Jana Kazimierza. Anna Cemianka zaś rodziła się z Leszczyńskiej, wojewodzianki bełskiej, Jan Kazimierz Kretkowski był synem Jerzego i Doroty Rozdrażewskiej.

Stanisław Kretkowski uczył się w Gimnazjum w Toruniu wraz ze swoim bratem Rafałem. Rafał Kretkowski pod koniec XVII wieku wyjechał do Francji, gdzie zaciągnął się do wytwornej gwardii muszkieterów Ludwika XIV. Zmarł we Francji i jest pochowany w kościele Saint-Germain w Paryżu. Wcześniej obumarła obydwu braci siostra Teofila, wobec czego cały majątek rodziców spadł na Stanisława. Było tego niemało. W Wielkopolsce wprawdzie stracił majątki na rzecz stryja Marcina, posiadał za to w województwie malborskim przebogaty klucz bystrzycki, czyli dobra tychnowskie złożone z około 18 osad, klucz lichtenfeldzki (Jasna) - 10 wsi, majątność mirańską - 5 wsi, a wszystko to były dobra bogate i ludne.

Do zamożności Stanisława przyczyniły się małżeństwa. Pierwsza żona - Eleonora Mycielska, starościanka kolska (zm. w 1701 r.), wniosła mu majątność wyszyńską z zamkiem, a właściwie pięknym manierystycznym pałacem, i siedmioma osadami oraz majątność russocicką złożoną z dwunastu osad. Druga żona, poślubiona 4 września 1701 r. w Rawiczu, Katarzyna Przyjemaska - kuzynka Kretkowskiego, wniosła mu trzy bogate majątności z miastami i zamkami - Rawicz, Koźmin, Borek i około trzydziestoma wsiami. Trzydziestoletni Stanisław stał się więc jednym z najbogatszych magnatów wielkopolskich, był bowiem panem trzech miast i ponad 80 wsi. Zamieszkiwało w nich kilkanaście tysięcy poddanych. Arystokratyczne pochodzenie, pokrewieństwo z królami i czołowymi przedstawicielami oligarchii magnackiej oraz wielki majątek umożliwiłyby mu na pewno znaczną karierę. Niestety, śmierć zabrała go w stosunkowo młodym wieku.

Podobny los spotkał syna Stanisława, Jana Władysława Kretkowskiego, który odziedziczył całą fortunę ojca i matki Eleonory Mycielskiej. Jan Władysław jako osiemnastoletni chłopiec otrzymał podkomorstwo nadworne koronne. Później był deputowanym na Trybunał Koronny w 1723 r., a w dniu 28 marca 1726 r. otrzymał kasztelaninę chełmińską. Był również kawalerem maltańskim. Zmarł w wieku 36 lat, a jego fortuną podzielili się dalsi krewni.

Wkrótce po objęciu przez Kretkowskiego miasta Rawicza spada na nie - jedna po drugiej - kilka klęsk. W 1701 r. przez nieostrożność i nieprzestrzeżenie obowiązujących przepisów przeciwpożarowych wybuchł w mieście pożar. Ze względu na to, że wielu mieszkańców zaczęło masowo opuszczać miasto, Kretkowski wraz z żoną Katarzyną zakazał obywatelom (dokument wydany w Koźminie 2 lipca 1702 r.) pod groźbą wysokiej grzywny (tysiąc talarów) opuszczać miasto.

W 1704 r. zajęły miasto wojska szwedzkie, a 25 listopada przybył do Rawicza król

Karol XII z całym swoim dworem i zatrzymał się tutaj aż do 8 sierpnia 1705 r. Kretkowski nie doczekał już tego momentu. W dwa lata później wojska rosyjskie składające się z Kozaków, Kałmuków i Litwinów splądrowały, a następnie spaliły doszczętnie Rawicz i Bojanowo.

Portret Jana Kazimierza Sapiehy

Portret przedstawia właściciela Rawicza w latach 1704-1730. Jego autorem jest Zachariasz Ziegler. Obraz olejny na płótnie o wymiarach 84 x 64 cm namalowany został na początku XVIII wieku. Obecnie znajduje się w Muzeum Ziemi Rawickiej, w sali Portretowej (numer inwentarza MZR-I-239/1195). Konserwowany był w Pracowni Konserwacji Zabytków w Toruniu. Obraz jest dublowany. Z tyłu na ramie obrazu przyklejona jest kartka z niemieckim napisem identyfikująca osobę portretowaną: „Johann Kasimir Graf zu Lahowitz und Sapieżyn - Sapieha, Grundherr von Rawitsch - Gemalt der Ludovica geb. von Bnin-Opalińska”. W górnym lewym rogu białą farbą napisano: „Adm. nr 21”, a na ramie ołówkiem - „S/7538/M.L”. Na dole ramy znajduje się kartka z pieczętką - „Centralna Składnica Muzealna Ministerstwa Kultury i Sztuki w Kozłówce 5040”.

Postać Jana Kazimierza Sapiehy, w ujęciu 3/4, sportretowana została do bioder, w zwrocie w prawo i z odchylną głową na wprost. Głowa w wysokiej, białej, ufryzowanej peruce „allonge”, rozdzielonej pośrodku, o związanych końcach. Twarz, w ujęciu en face, jest pociągła, oczy ciemne, zwrócone na patrzącego, nos prosty, usta wąskie, czoło wysokie.

Strój portretowanego składa się z fraka w kolorze ciemnego brązu obszytego podwójnym pasem haftowanego aksamitu w kolorze złotopomarańczowym. Pod spodem - zbroja oksydowana, ozdobiona ornamentami z liści laurowych w rodzaju aplik. Strój uzupełnia biały, płaski kołnierz koszuli z fragmentem koronki, także sama koronka wystaje spod fraka prawego rękawa. Postać przepasana jest wstęgą błękitną jedwabną Orderu św. Andrzeja, widoczną od prawego ramienia, zawiązaną u lewego boku. Na piersi z lewej strony przypięta jest Gwiazda Orderu św. Andrzeja z dewizą „Pro Fide, Rege et Lege” („Za wiarę, króla i prawo”). Przy prawym boku widać fragment rękojeści szabli.

U dołu obrazu widnieje napis: „Johann Casimir Graf zu Lachowitz und Sapieżyn Sapieha, starost zu Bobruysk, etc: Sr: Kaysers; Majestat in Rusland Gen; Felo Marschall Ritter des, St. Andreas Ordens, Erbherr auf Rawitsch, Koźmin, Filehn, gebohren 1675, gestorben in Rawitsch 1730, Pinxit: Ziegler”.

Jan Kazimierz Sapieha

Wraz ze śmiercią Katarzyny Przyjemskiej dnia 2 sierpnia 1705 r. cała jej fortuna przeszła w ręce jedynej córki z pierwszego małżeństwa z Piotrem Opalińskim, Ludwiki. Prawdopodobnie względy polityczne, a mianowicie współdziałanie Leszczyńskich z Sapiehami w sprawie osadzenia na tronie polskim wspólnego kandydata, spowodowały, że rękę młodej Opalińskiej oddano Janowi Kazimierzowi Sapieże, najstarszemu synowi Franciszka Ksawerego Sapiehy i Anny Lubomirskiej. Przez to małżeństwo Rawicz dostał się Sapiehom i pozostał w ich rękach do 1771 r.

Olbrzymia fortuna Ludwiki, która wniosła mężowi - obok Rawicza - Koźmin, Wieleń i Radlin, stała się podstawą znaczenia politycznego Sapiehów w Wielkopolsce przez prawie całe stulecie.

Jan Kazimierz Sapieha, herbu Lis, pochodził z bardzo znanej w Rzeczypospolitej rodziny. Odebrał znakomite wykształcenie w kraju, a w roku 1692 wraz z Jerzym Matuszewiczem wyjechał na studia za granicę. Już wówczas był starostą bobrujskim.

Po śmierci Jana III Sobieskiego powrócił na elekcję do Warszawy, by wziąć udział w wyborze nowego króla. Jak wszyscy Sapiehowie był zwolennikiem Stanisława Leszczyńskiego i Szwedów, a przeciwnikiem Augusta II. W 1705 roku pokonał marszałka konfederacji sandomierskiej Chomętowskiego, zmuszając go do ucieczki, a w roku 1706 zniósł pod Tykocinem oddział moskiewski, biorąc 100 oficerów i żołnierzy do niewoli, za co otrzymał od Stanisława Leszczyńskiego urząd generalnego starosty wielkopolskiego. Stojąc wiernie przy boku nowego króla, powitał go w Toruniu, gdzie stryj jego, Kazimierz, odstąpił mu buławę wielką litewską. W 1709 r. J. K. Sapieha odniósł zwycięstwa na Wołyniu pod Lachowcami, gdzie pokonał generała moskiewskiego Ogińskiego. Po klęsce Karola XII pod Połtawą w 1709 r. przeszedł Jan Sapieha na stronę cara i Augusta II.

Jan Kazimierz Sapieha, podobnie jak jego poprzednicy, dbał bardzo o rozwój Rawicza, tym bardziej, że miał bardzo dużo do zrobienia po przemarszach, spustoszeniu i spaleniu miasta, jakiego dokonały wojska szwedzkie i rosyjskie.

Już w sierpniu 1707 r. zwolnił miasto na okres siedmiu lat od wszelkich podatków. Ponadto dał miastu 100 drzew i 10 dębów z „puszczy rawickiej” na jego odbudowę i zezwolił na wybudowanie drugiej miejskiej cegielni.

Wraz z morowym powietrzem, jakie grasowało w mieście w roku 1710 i 1711, wielu obywateli opuściło Rawicz, chroniąc się na Śląsk. W związku z tym Sapieha swymi edyktami z roku 1713 i 1714 wezwał ich do powrotu pod karą przymusowego odsprzedania ich nieruchomości.

Dalsze nieszczęście spadło na miasto w roku 1719 - w dniu 14 sierpnia napadło na Rawicz ze Śląska wojsko austriackie w związku z zatargiem Sapiehy z Hatzfeldem, niszcząc je i żądając wysokiej kontrybucji.

Jan Kazimierz Sapieha rozpoczął w 1707 r. budowę pałacu-zamku, (budowa została zakończona dopiero w 1737 r.) oraz odbudował w cegle kościół reformatów w latach 1725-1732.

Zmarł 23 lutego 1730 r. Dnia 17 marca jego zwłoki zostały złożone na paradnym wozie, w trumnie obitej wspaniałym czerwonym zamszem, opatrzonej sześciu srebrnymi, ozdobnymi rękojeściami. Trumnę odprowadzono do granic Koźmina. Stąd przeniesiono ją 21 marca do Radlina i złożono w grobowcu. Tuż przedtem, staraniem młodych hrabiów, urządzono wspaniałe „castrum dolores”, ustawiając naokoło tysiące świecących lamp.

Mowę żałobną wygłosił oficjał kaliski, przewielebny ks. Chełmicki.

W ostatnich latach życia Sapiehy odbudowany Rawicz stał się jego ulubionym miejscem pobytu. W kościele reformatów znajdował się godny uwagi nagrobek J. K. Sapiehy, o którym wspomina J. Łukaszewicz w swojej monografii.

Z Ludwiką Opalińską (zm. 9 stycznia 1719 r.) miał Jan Kazimierz Sapieha kilkoro dzieci. Najstarszy był Piotr, urodzony 25 stycznia 1701 r. w Dreźnie. Drugim był Kazimierz Antoni, urodzony w 1704 roku, ale zmarły już w roku 1705. Następnym synem był Andrzej Franciszek, kolejnymi - Paweł, urodzony w Koźminie dnia 13 września 1714 r., oraz Michał Antoni, ur. 23 kwietnia 1716 r. także w Koźminie. Ostatnim jego dzieckiem była Katarzyna Agnieszka, ur. w Koźminie 14 stycznia 1718 r., na rok przed śmiercią matki.

Portret Katarzyny Agnieszki Ludwiki Sapieżyny

Portret przedstawia właścicielkę Rawicza w latach 1737-1771. Jego autorem jest G. S. Knoefvel. Obraz olejny na płótnie, o wymiarach 95 x 84 cm, namalowany został 6 października 1762 r. Obecnie znajduje się w Muzeum Ziemi Rawickiej, w sali Portretowej (numer inwentarza MZR-I-239/1192). Konserwowany był w 1967 r. przez Pracownię Konserwacji Zabytków w Toruniu. Na odwrocie dublowanego obrazu brak jakichkolwiek informacji identyfikujących osobę portretowaną, na odwrocie nie umieszczono również numerów starego inwentarza, które znajdowały się tam przed konserwacją. W prawy górnym rogu białą farbą napisano: „nr inw. Adn. 216”, w lewym dolnym rogu: „ZMR. XIII 24”.

Nie zachowała się również kartka w języku niemieckim umieszczona na podramku obrazu: „Fürstin Katharina von Sapieha v Ludovica geb. von Bnin Opalińska”.

Na odwrocie obrazu przeniesiono ze starego płótna informacje dotyczące czasu powstania i autorstwa. W prawym dolnym rogu napisano czarnym tuszem: „Carl. Sigm. Knoefvell pinxit Ano 1762, 6. october” (autorski podpis G. S. Knoefvela, przekalkowano na nowe płótno i wypełniono tuszem).

Portretowana jest ujęta do pasa, umieszczona centralnie na tle ciemnej kotary ze złocistymi frędzlami, w głębi znajduje się kolumna. Twarz zwrócona en face, owalna, o grubych rysach. Czoło szerokie, oczy duże, brwi cienkie regularne, nos prosty, usta o wydatnych wargach i uniesionych kącikach. Szyja krótka, gruba. Dłonie o wydatnych palcach. Ubrana w suknię zielono-złotą, wciętą w pasie, wykończoną dużym dekoltem obszytym koronką. Przód stanika ozdobiony jest szlachetnymi kamieniami - rubinami i perłami w kształcie łezki oraz złocisto-białym haftem. Suknia ma bardzo bogate koronkowe rękawy 3/4. Włosy portretowanej są ciemne, upięte do góry, w uszach - kolczyki. Głowę zdobi diadem wysadzany szlachetnymi kamieniami.

Portretowana ma narzucony na ramiona czerwony płaszcz, wykończony futrem z

gronostaja. Na prawym ramieniu - pukiel czarnych włosów. Na obydwu rękach postać ma takie same bransolety wysadzone drogimi kamieniami.

Sposób ujęcia postaci, powtarzające się elementy dekoracji, podobne założenia kompozycyjne, a także cechy malarstwa zbliżają ten obraz do portretu Marii Anny Sułkowskiej (z 1746 r.) znajdującego się w zbiorach Muzeum Okręgowego w Lesznie, a także do wielu tego typu portretów rodzin magnackich i szlacheckich z tej epoki.

Katarzyna Agnieszka Ludwika Sapieżyna

Katarzyna Agnieszka Ludwika z Sapiechów, secundo voto Żywna, „comtesse de Sapieha”, łowczyni litewska, była córką starosty bobrujskiego Jana Kazimierza Sapiehy i Ludwiki z Bnina Opalińskiej, siostrą wojewody smoleńskiego Piotra. Urodziła się 14 stycznia 1718 r. w Koźminie.

Była właścicielką Rawicza w latach 1737-1771, Koźmina i Radlina. Dnia 29 czerwca 1736 r. wyszła w Rawiczu za mąż za Michała Antoniego Sapiechę, wówczas starostę gulbińskiego. Ślub odbył się bez dyspensy, z przyczyn bliskiego pokrewieństwa, i bez udziału miejscowego proboszcza, co zostało wykorzystane jako pretekst do unieważnienia związku z inicjatywy Katarzyny Agnieszki Ludwiki.

W czasie ostatniego bezkrólewia Michał Sapieha został internowany w Rydze, gdzie przebywała z nim Katarzyna Agnieszka i urodziła tam córkę, której losy nie są znane.

W 1742 r. odbywał się przed poznańskim konsystorzem biskupim proces o unieważnienie małżeństwa; orzeczenie nastąpiło 18 września 1743 r. W Warszawie 12 maja 1745 r. Katarzyna Sapieha wzięła ślub z dworzaninem Sapiechów - Albertem Wojciechem Pawłem Żywnym, urodzonym w Pradze 27 listopada 1721 r.

Do końca życia używała jednak nazwiska pierwszego męża i od jego godności, z lat przed rozwodem, tytułowała się łowczynią litewską. Z drugim mężem, nobilitowanym z przydomkiem von Lilienhoff przez cesarzową Marię Teresę w 1756 r., od 20 grudnia 1745 r. mieszkała na Śląsku w dobrach Freyhan (obecnie Cieszków), nabytych w roku 1745 od Henryka Flemminga.

Podczas wojny siedmioletniej wiele kłopotów sprawiały jej stacjonujące w Wielkopolsce wojska. Katarzyna Agnieszka zabiegała usilnie o uwolnienie swoich dóbr od przymusowych dostaw i kwaterunków, prosząc o protekcję u dowódców rosyjskich, polskich komisarzy prowiantowych i u dworu. W zamian informowała dwór o nastrojach i działalności malkontentów, w tym swego brata Piotra.

Współcześni przypisywali Katarzynie Agnieszce udział w skonfederowaniu Wielkopolski w 1768 r. Zachowana korespondencja Sapieżyny nie potwierdza jej decydującej roli dla wypadków w Wielkopolsce, choć świadczy o jej aktywności w pierwszej fazie ruchu. Katarzyna Agnieszka korespondowała stale z Adamem Krasieńskim, Antonim Lubomirskim, Jerzym Augustem Mniszchem, wiadomo również o jej korespondencji z przywódcami wielkopolskimi - Ignacym Malczewskim i Józefem Zarebą.

Katarzyna Agnieszka uczestniczyła w przygotowaniu zjazdu konfederackiego w Poznaniu od 5 do 21 sierpnia 1769 r. Popierała wówczas stronników A. Krasieńskiego i F. Roztworowskiego. Zwalczała próby objęcia przywództwa ruchu przez swego brata Piotra Sapiechę i starostę sokolnickiego Antoniego Sułkowskiego. We wrześniu 1769 r. gościła

we Freyhan powracających z Saksonii wysłanników konfederacji wielkopolskiej - J. Ponińskiego i J. Turnę.

Rezydując w swych dobrach na Śląsku, Katarzyna Agnieszka pośredniczyła w wymianie informacji i korespondencji między uczestnikami konfederacji. Zajmowała się tą działalnością jeszcze latem 1770 r. Wraz z osłabnięciem ruchu barskiego w Wielkopolsce jej działalność polityczna przygasła. W czerwcu 1772 r. gościła we Freyhan Józefa Sapiehę, regimentarza konfederacji litewskiej.

Katarzyna Agnieszka wraz z bratem Piotrem odziedziczyła w Wielkopolsce dobra po matce. W ich skład wchodziły trzy duże kompleksy: Rawicz, Koźmin i Wielen z przyległościami. Były one powodem ciągłych sporów rodzinnych, najpierw z bratem Piotrem, a potem, po jego śmierci w 1771 r., z wdową po nim - Joanną z Sułkowskich Sapieżyną, mimo że już w roku 1756 zawarto układ, w którym Piotr Sapieha zapisał siostrze swoją część spadku po matce z zastrzeżeniem praw dożywocia dla żony. Jednak w latach 1766-1767 Katarzyna Agnieszka szukała protekcji u króla Stanisława Augusta Poniatowskiego przeciwko bratu w sporach majątkowych.

Na Śląsku Katarzyna Sapieżyna posiadała dobra: Neywald, Lilienhoff i Freyhan. Te ostatnie przez jej sukcesorów zostały sprzedane w 1779 r. (za 79 tys. talarów). W swej rezydencji w Freyhan ufundowała kościół parafialny pod wezwaniem Wniebowzięcia NMP. Jej staraniem wystawiano w Rawiczu w latach 1753-1756 ratusz, według projektu Leopolda Ostritza z Trzebnicy. W 1772 r. dla kościoła w Koźminie ufundowała posrebrzane wotum.

W 1771 r. Katarzyna Agnieszka sprzedała swojemu plenipotentowi - Janowi Nepomucenowi Mycielskiemu Rawicz wraz z dobrami: Sierakowo, Szymanowo, Dębno Polskie i Masłowo za półtora miliona zł polskich i 2 tys. dukatów, a w 1783 r. sprzedała Koźmin Stary i Nowy z przyległościami, Radlin z przyległościami oraz klucz wsi koło Wielenia Kazimierzowi Nestorowi Sapieże i jego matce z Branickich za 1 mln 528 tys. zł polskich, z czego 658 tys. zł otrzymała w gotówce.

Katarzyna Agnieszka zmarła 2 marca 1779 r. w majątku Lilienhoff, gdzie mieszkała w ostatnich latach życia, a pochowano ją w kościele we Freyhan.

Z małżeństwa z Albertem Pawłem Żywnym miała Katarzyna Ludwika dwóch synów: Jana, który dał początek rodzinie von Lilienhoff und Adelnau, oraz Joachima, który wraz z rodziną przyjął nazwisko von Lilienhoff Zwowitzki.

Portret Jana Nepomucena Mycielskiego

Portret przedstawia ostatniego właściciela Rawicza w latach 1771-1804. Jego autorem jest G. S. Knoefvel. Obraz olejny na płótnie ma wymiary 185 x 115 cm. Namalowany został 28 kwietnia 1780 r. Obecnie znajduje się w Muzeum Ziemi Rawickiej, w sali Portretowej (numer inwentarza MZR-I-237/1190). Konserwowany był w Pracowni Konserwacji Zabytków w Toruniu w 1967 r. Na odwrocie dublowanego obrazu przeniesiono ze starego płótna numery starego inwentarza. W lewym górnym rogu białą farbą napisano: „Adm. 221”, na ramie obrazu w części dolnej: „nr inw. ZMR. XIII 21”. Ponadto na ramie obrazu zachowały się dwie kartki z pieczętkami: „Centralnej Składnicy Muzealnej w Kozłówce nr inw. 5037” oraz „Składnicy Muzealnej MKiS w Żelaźnie k. Kłodzka nr inw. 4754”. Zachowała się również na podramku kartka identyfikująca portretowaną osobę „Graf Johann Nepomucen von Mycielski Starosta von Ośnik der letzte Grundherr von Rawitsch Gemallt von G. S. Knoefvell 28 April 1780”.

Postać mężczyzny ukazana jest w całości, na tle panoramy miasta Rawicza, w zwrocie w lewo. Na głowie, zwróconej 3/4 w prawo, portretowany ma małą, białą, pudrowaną perukę. Twarz owalna, nos prosty, oczy ciemne, zwrócone na patrzącego. Mężczyzna ubrany jest we frak mundurowy granatowy z czerwonymi wyłogami i mankietami oraz podszewką w tym samym kolorze. Epolety wykonane są ze srebrnego galonu, w tym samym kolorze guziki. Białe żabot pod szyją, kołnierz koszuli i mankiety - koronkowe. Pod frakiem widnieje kamizela biała, jedwabna, zapinana na osiem srebrnych guzików. Postać ubrana jest w spodnie białe do kolan. Na nogach - jedwabne, białe, haftowane pończochy oraz czarne trzewiki z dużą kłamrą. Przy lewym boku widoczny jest fragment rękojeści szabli. Po lewej stronie fraku mundurowego wyszyta jest drogimi kamieniami Gwiazda Orderu Świętego Stanisława z inicjałami SAR oraz przewieszona od prawego ramienia do lewego boku wstęga Orderu św. Stanisława, z czerwonego jedwabiu z białymi wypustkami, zawiązana u lewego boku. Poniżej wiązania przypięty jest Krzyż Świętego Stanisława.

Jan Nepomucen Mycielski trzyma w prawej ręce rysunek z widokiem Rawicza, na którym na pierwszym planie widoczne są cztery wiatraki. W tle znajduje się także widok miasta z zaznaczonymi budowlami, które w końcu XVIII wieku istniały w Rawiczu, a wśród nich dwie nieistniejące już budowle. Pierwsza z nich to kościół reformatów pod wezwaniem św. Antoniego, ufundowany przez Jana z Bnina Opalińskiego około roku 1673. (Po wielkim pożarze miasta w 1707 r. Jan Kazimierz Sapieha odbudował kościół w cegle w latach 1725-1732. Wyposażenie wnętrza kościoła zakończono dopiero w 1780 r., konsekracja odbyła się w roku 1782. Ołtarz główny, w stylu barokowym, był dziełem rzeźbiarza z Rawicza - Antoniego Schultza. Oprócz niego godny uwagi był nagrobek J. K. Sapiehy oraz kilka portretów księży reformatów. Kościół spłonął w 1945 r.) Druga budowla, znajdująca się na osi ulicy Klasztornej, to rezydencja Sapiechów wzmiankowana w źródłach jako pałac lub zamek, którego budowę rozpoczął Jan Kazimierz Sapieha po

pożarze miasta w 1707 r. w miejscu, gdzie stał poprzednio drewniany dwór Opalińskiego, otoczony włoskim ogrodem. (Według starych map budowlę tę lokalizuje się w pobliżu bramy Szymanowskiej. Budowę zamku zakończono w 1737 r. Z czasów ostatniego dziedzica Rawicza zachował się fragmentaryczny opis samej budowli oraz wnętrz zamkowych, który odpowiada budynkowi przedstawionemu na obrazie. Był to budynek frontem zwrócony na południe, dwupiętrowy, o długości 71 łokci i szerokości 32 łokcie, z ozdobnym portykiem kolumnowym i wystawką pośrodku.) Pozostałe budowle na obrazie to ratusz, wybudowany w latach 1753-1756, oraz pierwszy kościół ewangelicki.

Postać Mycielskiego przedstawiona jest na tle wnętrza z fragmentem ściany pokrytej stiukami, przy niej stoją dwa ozdobne fotele. Posadzka jest marmurowa, z dużych flizów szaroróżowych układanych w szachownicę.

W prawym dolnym rogu znajduje się tablica inskrypcyjna, nad nią herb Dołęga otoczony złotymi laurami, na czerwonym tle. K. Niesiecki tak opisuje herb Dołęga: „Ma być podkowa biała, polerowana do góry barkiem podniesiona, krzyż złoty u niej na wierzchołku, pośrodku podkowy strzała biała albo bełt żelźcem na dół, w polu błękitnym. Powyżej w hełmie skrzydło sępie, a przez nie strzała żelźcem w prawą stronę obrócona.” Poniżej znajduje się napis: „Illustriss Comes JOANN, Nepomucenus Mycielski, Capitaneus Osnicensis, Egves Ord: S. Stanisława, Dominus Hereditarius Civitatum Rawicz, Gostyń, Bonorum, Lukowo, Szkaradowo, Krzekotowic, aliorumg. Natus Ano. MDCCXXXVI 9 Junii S. G. Knoefvell pinx: Ano 1780 28 April”.

Jan Nepomucen Mycielski z Mycielina

Ostatnim dziedzicem miasta Rawicza był Jan Nepomucen Mycielski z Mycielina, starosta ośnicki, kawaler Orderu św. Stanisława, plenipotent księżnej Katarzyny Agnieszki Sapieżyny, który kupił od niej miasto Rawicz w 1771 r. wraz z przyległymi dobrami: Sierakowem, Szymanowem, Dębem Polskim i Masłowem za półtora miliona ówczesnych złotych polskich i dwa tysiące dukatów.

Jan Nepomucen Mycielski, według K. Niesieckiego, był przedstawicielem rodu mało znanego w XVIII w. Rozbici na kilka domów, mieli panowie z Mycielina jedną „odnogę senatorską”, której znacznej sławy przysporzył ojciec Nepomucena, Maciej Mycielski, kasztelan poznański, starosta krzemieniecki i ośnicki.

Maciej Mycielski, urodzony w roku 1690, mianowany został w roku 1717 chorążym nadwornym koronnym, a w trzy lata później otrzymał chorągiew pancerną za „chwalebne we wszystkich okazjach usługi Rzeczypospolitej”. T. Żychliński w „Złotej księdze szlachty polskiej” pisze dalej, że w roku 1728 dostąpił Mycielski wysokiego zaszczytu marszałkowania trybunałowi koronnemu w Lublinie, gdzie zawarł tzw. konfraternię, czyli wiekuiastą przyjaźń z ówczesnym kanonikiem krakowskim - Wacławem Sierakowskim, a w roku 1732 wszedł Maciej do senatu jako kasztelan kaliski i otrzymał Order Orła Białego.

Żoną Macieja była Weronika z Konarzewskich. Przez nią sięgnęli Mycielscy powinowactwem do domów panujących - Leszczyńskich i Burbonów, a przez jej bogactwa weszli „między najpierwsze w Rzeczypospolitej rody”.

Z Weroniką z Konarzewskich miał Maciej Mycielski ośmioro dzieci, czterech synów i cztery córki, toteż Janowi dostały się po śmierci ojca w roku 1747 tylko majątności: Szkaradowska, Uchorowska, Gostyń, Szymankowo i Sołacz.

Pan starosta żonaty był dwukrotnie, najpierw z Jolantą Dobrzycką, herbu Leszczyce, z którą miał cztery córki, a po jej śmierci z Anną Graczyńską, z którą miał sześcioro dzieci. O służbach publicznych Jana Nepomucena Mycielskiego wiemy tylko tyle, że był przez stany Rzeczypospolitej mianowany komisarzem do załatwiania sporów granicznych między Śląskiem a Polską, za co otrzymał sute wynagrodzenie 100 tys. złotych polskich.

Jan Nepomucen Mycielski zjawił się w Rawiczu 12 września 1771 r. i rozpoczął rządy od nominacji Gotfryda Szulca na burmistrza, a Scharffa na wójta.

W owym czasie nastąpiło znaczne zahamowanie rozwoju przestrzennego miasta z powodu przemarszu wojsk konfederacji barskiej w 1768 r. oraz przemarszu w 1771 r. wojsk Fryderyka Wilhelma II. Na mieszkańców miasta nałożono wysokie kontrybucje. Mając na względzie powstałą sytuację, J. N. Mycielski nadał miastu dwa przywileje: jeden w roku 1772 i drugi w roku 1774, zachęcając w nich do odbudowy i dalszej zabudowy miasta oraz nabywania nowych placów.

Miasto wówczas otoczone było wałami z fosą oraz czterema mostami i tyłuz bramami, a strażnicy miejscy pobierali cło zwane „dyszłówką”.

Z ważniejszych budynków publicznych istniejących wówczas w Rawiczu były: zbór luterański, kościół katolicki, zamek (dwór właściciela), klasztor i synagoga, a także strzelnica, trzy szkoły, dwa szpitale, domy mieszkalne, magazyn miejski oraz 29 studni publicznych. Pod koniec XVIII wieku (tuż przed drugim rozbiorem Polski) w Rawiczu były ponadto: młyn słodowy miejski, 74 wiatraki, 2 miejskie browary, cegielnia, folusz, 3 farbiarnie.

Rawicz był w owym czasie bardzo znanym ośrodkiem sukienniczym. Naczelne miejsce w rzemiośle włókienniczym zajmowało sukiennictwo, a następnie płóciennictwo, które swój rozwój i rozkwit zawdzięcza sąsiadom ze Śląska. Najlepszy okres rozwoju sukiennictwa przypada na połowę XVIII wieku, kiedy to do prawa miejskiego zostało przyjętych 630 sukienników. Wśród produkowanych w XVIII wieku asortymentów tkanin wymienia wilkierz rawicki sukna na kabaty oraz na karazje, które wykonywano w kilku gatunkach i kolorach. W XVIII wieku mówi się najczęściej o suknie karnowym, tuzinku i pokłaku lub - według szerokości - suknie trzydziestowym lub czterdziestowym. Sukno rawickie znakowane było stemplem okrągłym, na którym w podwójnym kole znajdował się napis „Raw”. Pod koniec XVIII wieku roczna produkcja sukna przy 290 mistrzach wynosiła 10764 postawy (1 postaw = 30 łokci, 1 łokieć = 0,47 m). Średnio sukiennicy rawiccy wyrabiali dziennie przy jednym krośnie od 3 do 4 łokci sukna. Wytwarzane w warsztatach rawickich sukno było szeroko znane poza granicami kraju i wędrowało na rynki wschodnie, zwłaszcza do Rosji i Turcji.

Jan Nepomucen Mycielski chcąc pomóc sukiennikom, których warsztaty zostały mocno nadwężone ciągłymi wojnami, wydał szereg przywilejów w 1772 r. Jednak i to nie pomogło, ponieważ w roku 1774 doszło do nienotowanego w dziejach miasta buntu tkaczy, zwanego „rokoszem”, który został załatwiony na korzyść sukienników.

W 1775 r. Mycielski wydał edykt, w którym postanowił, że handlem sukna mogą się zajmować wyłącznie członkowie cechu kupieckiego i „kompanii rawickiej”, posiadający odpowiednie przygotowanie.

W następnych latach doszło do zatargów między Mycielskim a magistratem na skutek dużego zadłużenia i ogromnych pożyczek, jakie zaciągał od różnych instytucji oraz mieszczan.

W tej sytuacji w 1788 r. trybunał piotrkowski przyznał prawo własności do Rawicza

M. Mielżyńskiemu. W 1791 r. Mycielski wynajął wszystkie dobra rawickie Ksaweremu Działyńskiemu za sumę 600 tys. złotych polskich. Z chwilą przejścia miasta pod zabór pruski zaczęło ono podupadać gospodarczo ze względu na zamknięcie rynków zbytu na sukno rawickie. Część sukienników przeniosła się w okolice Zgierza i Łodzi, gdzie nawet jedno z osiedli nosi nazwę „Rawicz”.

Rozdział IV Pozostałe grupy eksponatów

Szkło

Od 1985 r. muzeum kolekcjonuje szkło artystyczne z okresu secesji (końca XIX wieku, początku XX wieku) i okresu międzywojennego. Szkło znajdujące się w naszych zbiorach pochodzi głównie z terenu Śląska i Czech. Ponieważ mamy ponad 100 obiektów tego typu, przedstawiamy w tej publikacji tylko szkła najcenniejsze.

Jednym z najcenniejszych szkieł w naszej kolekcji jest moserowski wazonik, szkło kryształowo-uranowe o wysokości 10 cm, o jajowatym kształcie, w dolnej części zeszlifowane w dziesięć płaszczyzn. Jego podstawa jest płaska, lekko wklęsła, sygnowana „macht in Czecho-Slovakia, Moser, Karlsbad”. W górnej części wazonika znajduje się opaska złoto-czarna, na niej przedstawiono postacie wojowników z okresu Cesarstwa Rzymskiego (autor: Kolman Moser, ur. w roku 1868, austriacki malarz, grafik i projektant sztuki stosowanej, współtwórca secesji wiedeńskiej, projektował między innymi szkło artystyczne).

Na szczególną uwagę zasługuje patera szklana dwuwarstwowa (jedyne taki obiekt w naszych zbiorach), w kształcie kielicha, o wysokości 15 cm. Wykonana jest ze szkła białego i kobaltowego, rzeźbionego w motywy roślinne. Cokolik - nodus rzeźbiony jest w łezki, kołnierz kielicha rozchyła się w formie wachlarza, na jego brzegu rzeźbione są motywy roślinne: liście i kwiaty.

Przykładem typowego secesyjnego szkła jest wazonik o wysokości 22 cm z kołnierzem w formie wachlarza, barwiony na kolor ciemnoróżowy. Dół wazonika jest biały, osadzony na trójnożnej metalowej podstawie.

Ciekawym eksponatem jest również przycisk do papieru wykonany ze szkła ołowiowego i kobaltowego o wysokości 22 cm. W dolnej części przezroczystej kuli zatopiono czerwony kwiat z zielonymi listkami. Górę przycisku stanowi wazonik, wysokości 15 cm, wykonany ze szkła kobaltowego z dodatkiem bieli.

Cukiernica, o wysokości 8 cm, średnicy 12 cm, ze szkła kryształowego, z metalową rączką i pokrywą, wykonana została w warsztacie P. Egla we Wrocławiu w okresie międzywojennym. Szkło jest rytowane, grawerowane, szlifowane, z widokiem ratusza i herbem Rawicza.

Misa, sygnowana na spodzie „Rene Lalique, France” (firma R. Lalique istnieje od 1860 r., produkuje wazy, serwisy, flakony, szklane bibeloty oraz biżuterię), ma średnicę 21 cm, formowana mechanicznie i ręcznie, pochodzi z przełomu XIX i XX wieku. Zdobiona jest na zewnątrz czterema muszlami wyrzeźbionymi w podłużne i półokrągłe rowki. Zakończenia czterech

muszli tworzą jednocześnie podstawę, pomiędzy nimi żłobkowania.

Flakonik szklany o wysokości 9,5 cm, walcowaty, ze szkła matowego opalowego, na brzuścu w owalu, obwiedzionym złotą opaską, znajduje się ręcznie malowany widok Śnieżki ze schroniskiem i kościółkiem. Wazonik utrzymany jest w tonacji niebiesko-żółtej, na drodze widoczne są dwie postacie, pod spodem - napis złotymi literami „Schneekoppe”. Cały rysunek obwiedziony jest rzędem złotych drobnych koralików. Strona przeciwna flakonika dekorowana jest złotymi liśćmi i łązkami.

Wazonik (Czechy, pierwsza połowa XIX wieku) wykonany jest ze szkła opalowego (szkło opalowe otrzymuje się przez dodanie do masy szklanej popiołu z kości), o wysokości 11,5 cm, zawiera dekorację malowaną i złoconą. Stopa wazonika jest płaska o podstawie kolistej, krótka, profilowana sześciobocznie. Wazonik ma kształt pagody z dwoma kondygnacjami, dekoracja jest malowana

emalią w kolorach niebieskim, czerwonym i złotym, ornamenty są z liści i ptaków, wlew - wąski, rzeźbiony w osiem wypustek.

Kolejny eksponat to karafka ze szkła ołowiowego, kryształowego, o wysokości 24 cm. Ma płaską prostokątną podstawę, brzusec sercowaty dwuboczny, środek matowiony, na nim znajdują się malowane delikatne kwiaty w kolorze różowo-niebieskim. Dwa boki są równomiernie żłobione, szyjka - walcowata, niska, wykonana ze srebra (firma Lemur, próba 800), zatyczka w kształcie łązki, przezroczysta, zmatowiona rysunkiem kwiatu po obydwu stronach karafki, brzegi równomiernie rzeźbione.

Szkło cylindryczne, o wysokości 23,5 cm i średnicy 18,5 cm, w kształcie rozszerzającego się ku górze walca, wykonane jest ze szkła przezroczystego, o podstawie płaskiej. Naczynie w trzech miejscach barwione jest związkami srebra (kolor pomarańczowy) i miedzi (kolor rubinowy i czarny). Cokolwiek barwiony jest na czarno, na nim znajdują się szlifowane płaskie duże kropki, powyżej osiem żeberań zakończonych opaską barwioną tlenkiem miedzi na kolor czarny, na nim szlifowane kropki. Wlew jest płaski, podcięty szeroką opaską, na niej na czarnym tle malowane tlenkami metali liście, kwiaty i dzwonki w kolorach pomarańczowym i czerwonym. Na całym szkłe są szlifowane przezroczyste kropki.

Interesującym eksponatem jest szkło firmy Vallerrystahll (Lotaryngia), formowane ręcznie i mechanicznie, matowane kwasem fluorowodorowym, złocone i malowane emalią, dwuczęściowe, w formie orzecha włoskiego, z ważką na pokrywie. Ważka jest złocona, jej skrzydła - błękitne, emaliowane. Sygnatura u dołu: Vallerrystahll (huta w Lotaryngii powstała w okresie secesji, około 1890 r.).

Ostatnim zakupem muzeum jest wazonik ze szkła jadeitowego i opalowego wykonany przez Kurta Slevogta dla Jana Riedla z zestawu „Ingrid” około 1910 r. w Czechach. Wazonik jest dmuchany w formie i szlifowany, ma wysokość 12,5 cm, cokolwiek szlifowany wielobocznie. Dekorowany jest sześcioma postaciami nagich nimf, które podtrzymują kiście winnej latorośli. Wlew jest płaski, prosty.

Meble

Inną grupę eksponatów, jaką posiada nasze muzeum, stanowią meble. Wśród nich na szczególną uwagę zasługuje szafa gdańska z dębu barwionego na czarno, przykład rzemiosła artystycznego (wymiary: 220 x 120 cm). Jest to szafa jednodrzwiowa, z szufladą wysuwaną w dolnej części. Strona frontowa szafy jest bogato zdobiona - rzeźbiona w formie kompozycji ornamentów roślinno-zwierzęcych przeplatających się wzajemnie. W narożnikach drzwi wyrzeźbione są postaci ludzkie symbolizujące cztery pory roku. Nóżki są w kształcie toczonych kul, ściętych płasko u podstawy.

W „Gabiniecie burmistrza” znajduje się komplet mebli gabinetowych, w skład których wchodzi: szafa trzydrzwiowa, biurko, stół ośmiokątny oraz fotel. Szafa trzydrzwiowa ma wymiary 245 x 360 x 60 cm. Drzwi lewe i prawe zdobione są rzeźbionymi orłami. Wykonana jest z dębu barwionego na czarno, zaś wewnętrzną stronę wyłożono drewnem mahoniowym. Biurko - z dębu barwionego na czarno, o wymiarach 80 x 160 x 70 cm - posiada blat o zaokrąglonych narożnikach, rzeźbiony, w części środkowej wyklejony materiałem skóropodobnym. Drzwi biurka zdobią również rzeźbione orły. Stół ośmiokątny, z zaokrąglonymi i profilowanymi krawędziami, wykonany także z drzewa dębowego barwionego na czarno, ma wymiary 80 x 90 cm. W skład kompletu wchodzi fotel płaskorzeźbiony. Oskrzynienie siedziska jest prostokątne, siedzisko i zapleczek tapicerowane, poręcze proste tapicerowane, z dębu barwionego na czarno.

Posiadamy ponadto w muzeum dwa stoły. Stolik przyścienny (konsola) w stylu barokowym (drewno, robota rzemieślnicza) pochodzi z 1875 r. Ma wymiary 65 x 100 x 63 cm. Płyta stolika wsparta jest na dwóch podporach w formie Pegazów, które są bogato zdobione i rzeźbione w motywy roślinne - wszystkie elementy złączone. Podpory połączone są u dołu rzeźbionym trawersem (listwą). Płyta stołu obita jest czarnym aksamitem. Drugi stół jest owalny, na dwóch nogach, pochodzi sprzed 1939 r. Rzeźbione nogi połączone są ze sobą poprzeczką pod blatem. Cały stół jest koloru brązowego.

Na uwagę zasługują również dwie serwantki. Jedna jest drewniana, oszklona z trzech stron do połowy (drzwi oraz dwie ściany boczne). W dolnej części serwantki, na ścianach bocznych i drzwiach są namalowane obrazy - pejzaże, na drzwiach - scenka rodzajowa: mężczyzna i kobieta na huśtawce w parku w XVIII-wiecznych strojach. Wszystkie trzy obrazy utrzymane są w tonacji ciemnej, brązowszarej, z domieszką koloru pomarańczowego.

Druga serwantka, bogato zdobiona ornamentami liści i kwiatów, wykonana jest z drewna i pochodzi z XVIII wieku. Otwierana jest z przodu, cała koloru złotego, na zdobionych nóżkach. Górna część jest oszklona, dolna pokryta malowidłami przedstawiającymi sceny rodzajowe. Na ramach i krawędziach znajdują się ornamenty roślinne, rzeźbione i malowane (serwantka ta wymaga konserwacji).

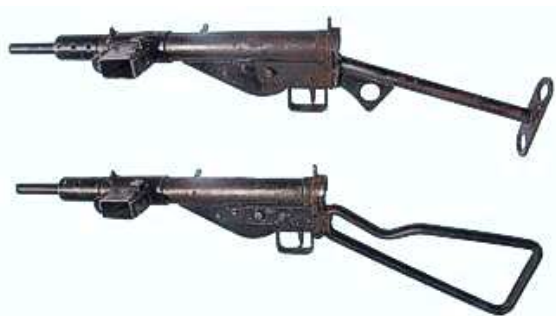
Ciekawymi meblami są: serwantka biedermeier z lat 1840-1850, jesionowa, o wymiarach 200 x 90 x 40 cm, intarsjowana drewnem orzechowym i wiśniowym w motywy roślinno-kwiatowe, przeszklona. Z tyłu znajduje się lustro, w środku - trzy półki, w dole - szuflada, oraz stylowa szafa klasycystyczna z pałacu w Czerninie, o wymiarach 210 x 155 x 35 cm. Pomalowana jest na biało, ma półokrągłe narożniki zdobione złotym ornamentem, przednie nogi szafy są rzeźbione. Szafa jest przeszklona, posiada sześć półek i służy nam jako biblioteka do najcenniejszych książek.

W zbiorach muzeum znajdują się również dwa lustra. Lustro w typie barokowym, bardzo cenne, w połączanej ramie, ośmioboczne, wykonane zostało w Paryżu w 1850 r. Rama, częściowo drewniana, częściowo gipsowa, jest bogato zdobiona motywami roślinnymi i postaciami amorków. Samo lustro jest kryształowe, zdobione na obrzeżu. W czasie jego konserwacji znaleziono rachunek w języku francuskim, w którym podano sumę, jaką przeznaczono na jego wykonanie. Drugie to lustro stojące, w stylowej ramie (drewno, szkło, gips), o wymiarach 271 x 93 cm. Rama kryształowego lustra rzeźbiona jest ornamentami o motywach roślinnych i kwiatowych w formie bukietów lub wiązanek, przy czym ornamenty umieszczone są na dwóch dłuższych ramionach, symetrycznie względem siebie. Na górnej poziomej ramie występują podobne zdobienia.

Mundury i militaria

Oprócz mundurów i militariów eksponowanych w izbie Kadeckiej w Muzeum Ziemi Rawickiej znajdują się:

- mundur powstańca wielkopolskiego z rogatywką ppor. Józefa Maćkowiaka, z kompletem medali, odznaczeń, nominacji, przekazany przez syna T. Maćkowiaka z Zielonej Wsi,
- mundur powstańca wielkopolskiego z rogatywką ppor. Stanisława, Borowskiego, z kompletem medali z legitymacjami i dyplomami, przekazany w darze przez córkę Janinę Godziewską,
- mundur powstańca wielkopolskiego Stanisława Śnity, wraz z kompletem medali, legitymacji, odznaczeń, dar córki Łucji Ruszczyńskiej,
- szabla pruska noszona przez powstańców wielkopolskich oraz policję,
- lekki karabin maszynowy „Chauchat” na nóżkach z 1915 roku,
- dwa automaty Sten Mk II,
- karabin z XIX wieku, używany przez Bractwo Kurkowe,
- karabin Mauser, wz. 98,
- dubeltówka z 1865 roku Acifr Comprine Hammerles,
- wiatrówka z początku XX wieku,
- rewolwer bębnekowy z XIX wieku,
- karabin ćwiczebny z okresu międzywojennego,

- szabla artyleryjska, wz. 1881, wykonana w 1888 r.,
- szabla pruska reprezentacyjna z temblakiem z końca XIX wieku,
- bagnet polski, wz. 29, nr 3496,
- bagnet do karabinu Mosim, wz. 44,
- bagnet do karabinu Enfield, wz. 30,
- bagnet polski z pochwą, wz. 1924,
- manierka wz. FWBN 39 z pokrowcem filcowym,
- manierka XIII pułku artylerii VIII armii brytyjskiej z okresu drugiej wojny światowej,
- manierka z mosiądzu, płaska, z okresu międzywojennego,
- manierka angielska metalowa z korkiem, wz. 08,
- niemiecka maska przeciwgazowa „DRAEGER” z okresu międzywojennego,
- polska maska przeciwgazowa, wz. 1936, typ RSC,
- hełm metalowy z wkładką z pieczęcią „Czechosłowacja 1938”,
- hełm angielski MK II, wz. 1916,
- hełm niemiecki z I wojny światowej,
- hełm niemiecki metalowy z wkładką Luftschutz Bruno Ziegler,
- płaszcz z naszywkami POLAND, XIII pułku artylerii VIII armii brytyjskiej,
- kurtka mundurowa „battle-dress” chorążego II Korpusu Polskiego z lat II wojny światowej,
- mundur kapitana Ludowego Wojska Polskiego,
- suknia robocza więźniarki obozu koncentracyjnego z II wojny światowej z nr. 18660,
- kula armatnia z XVIII wieku - kartacz,
- buty skórzane czarne piechura, używane w okresie II wojny światowej,
- pas wojskowy parciany, typ angielski, do bluzy typu „battle-dress”, wz. 1937,
- plecak parciany angielski, wz. 1937,
- chlebak parciany angielski, wz. 1937,
- ładownice uniwersalne parciane angielskie, wz. 1937,
- szelki do plecaka wojskowego, typ angielski,
- pas ze skóry blankowej z okresu międzywojennego,
- raportówka skórzana z okresu międzywojennego,
- ładownica dwuczęściowa do naboju karabinowych z okresu międzywojennego,
- buty skórzane czarne piechura z II wojny światowej,
- pasek do automatu Sten,
- nóż wojskowy z lat 1939-1945,
- ocieplane buty niemiecki z bitwy pod Stalingradem.

Starodruki

Wśród starodruków znajdują się w Muzeum Ziemi Rawickiej następujące eksponaty:

- akta magistratu w Dubinie, Rawiczu, Miejskiej Górce z przełomu XIX i XX wieku,
- dokument „Bürgermeister und Rattmanne” z 1713 r., z odciskiem w dolnej części pieczęci Rawicza,
- dokument z 23 października 1885 r. w języku niemieckim, wyjęty z kuli wieży ratusza w

- 1967 r., opisujący powstanie najważniejszych budowli w mieście pod koniec XIX wieku,
- dwa listy w języku niemieckim, ze stemplami poczty dyliżansowej z Rawicza, Wschowy i Bojanowa,
 - dokument z kancelarii Rady Miasta Bojanowa z pieczęcią miasta,
 - przywilej wydany na Zamku w Koźminie 25 marca 1694 r. przez Aleksandra Przyjemskiego cechowi szewskiemu i czeladnikom,
 - odpis świadectwa urodzenia i pochodzenia Antoniego Jana, czeladnika wyzwolonego,
 - starodruk na pergaminie wydany przez Aleksandra Sułkowskiego 2 grudnia 1743 r. na Zamku w Rydzynie,
 - protokolarz z zebrań mieszanych Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” z lat 1926-1939,
 - akta cechu rzeźnickiego w Bojanowie z lat 1937-1939,
 - starodruk „Ceremoniarz, obrzędy, nayprzód i powinności opisujący” z drukarni Jana Hunoldta z Rawicza,
 - starodruk wydany przez Burmistrza i Radę Miejską miasta Rawicza z lakową pieczęcią miejską na papierze czerpanym ze znakami wodnymi,
 - starodruk z 1883 r. sprzedaży parceli w Zielonej Wsi, spisany w Rawiczu przez notariusza Pawła Krügera,
 - meldunek komisariatu policji z 29 marca 1883 r., Districk Rawicz, dotyczący wsi Wydawy,
 - dokumenty notarialne dotyczące miasta Rawicza z lat 1876, 1907, 1920.

Plany i mapy

W zbiorach Muzeum Ziemi Rawickiej znajdują się:

- plan miasta Rawicza z okresu II wojny światowej,
- mapa Niemiec sprzed I wojny światowej,
- mapa wschodnich granic Polski po traktacie podpisanym 18 marca 1921 r. w Rydze,
- niemiecka mapa Rawicza i okolic sprzed 1918 r.,
- mapa majątności Dąbrówki z okresu uwłaszczania chłopów w 1841 r.,
- mapa powiatu rawickiego z 1925 r. ze Szkoły Podstawowej w Szkaradowie,
- plan koszar rawickich z 1925 r.,
- rzut poziomy i pionowy jednego z budynku na terenie koszar w czasie II wojny światowej,
- plan garnizonowego kasyna oficerskiego w skali 1:100 (kalka techniczna),
- plan miasta Rawicza sprzed 1860 roku, wykonany ręcznie, podklejony na płótnie,
- mapa części powiatu rawickiego w czasie okupacji hitlerowskiej,
- mapa południowo-wschodniej części w czasie okupacji hitlerowskiej,
- mapa powiatu rawickiego w województwie poznańskim z 1925 r.,
- plan starostwa w Rawiczu sprzed I wojny światowej, z archiwum Leona Nowaka,
- mapa Wandkarte der Provinz Posen (województwo poznańskie sprzed I wojny światowej),
- mapa powiatu rawickiego w województwie poznańskim z 1925 r.

Instrumenty muzyczne

W zbiorach Muzeum Ziemi Rawickiej znajdują się:

- polifon - szafa grająca, wyprodukowana w Lipsku pod koniec XIX w., z kompletem 35 płyt,
- katarzynka z okresu międzywojennego wykonana w Łodzi w zakładzie „K. Bassi”,
- gramofon z kompletem płyt ebonitowych,
- gramofon z tubą,
- pianino z okresu międzywojennego z rawickiej fabryki pianin „Ecke”,
- fortepian z okresu międzywojennego firmy „Bechstein”,
- dudy wielkopolskie z początku XX w., wykonane przez Wolsztyniaka z Gostkowa,
- dudy wielkopolskie z początku XX w., wykonane przez Michalaka z Kawcza,
- dudy wielkopolskie z końca XIX w.,
- skrzypce z futerałem wykonane w roku 1913,
- bandonia bogato zdobiona, instrument przywieziony z Westfalii,
- cytra koncertowa zdobiona różami,
- cytra koncertowa z futerałem,
- piła do grania z futerałem i smyczkiem.

Das Museum vom Land Rawicz

Zusammenfassung

Am 24. März 1638 erhielt Adam Olbracht Przyjma Przyjemski, der Kronlagerleiter des Königs Władysław IV, während der Sitzung vom polnischen Reichstag (Sejm) in Warschau eine Gründungsurkunde, die erlaubte, eine Stadt nach dem Magdeburger Recht zu gründen. Die Stadt erhielt den Namen Rawicz vom Wappen der Familie Przyjemski – Rawa. Der König hatte gleichzeitig das Wappen von Rawicz den auf der Wiese schreitenden Braunbären im goldenen Hintergrund freigegeben.

Schon 1639, also in den ersten Jahren nach der Stadtgründung, bestand ein holziges Rathaus in Rawicz, neben dem Gebäude wurde ein Pranger – ein Zeichen der Gerichtsmacht aufgestellt. Das gegenwärtige Rathausgebäude wurde in den Jahren von 1753 – 1756 gebaut, dank der Stifterin – Agnieszka Sapieżyna, die zu jener Zeit die Herrscherin von Rawicz war. Das Projekt des Gebäudes bearbeitete Leopold Ostritz aus Trebnitz. Der Bau ist ein Beispiel von Barockarchitektur mit Elementen von Rokoko. Er gehört zu den ältesten und wertvollsten Sehenswürdigkeiten der Stadt. 1783 wurde ein erster Blitzableiter auf der polnischen Erde an das Rathausgebäude angelegt.

Die Vorderseite des Gebäudes verziert ein Arkadenportal, das eine Kartusche mit Wappen von Herrschern von Rawicz: Trąba, Wieniawa, Topór, Rawa, Lis, Łódzia, Doliwa und Szreniawa krönt.

Gleich nach der Errichtung des Baues, im Erdgeschoss in der Diele, in die zwei

Eingangstore führten, befanden sich Salzbuden, Metzgereien, Bäckereien und eine städtische Waage. In der nördlichen Seite wurden Räume für Nachtwächter abgetrennt. Im Stockwerk übten Stadtbehörden ihr Amt aus und eine Zollkammer besetzte zwei Diensträume.

Nach der 2. Polnischen Teilung (1793) wurden Kramläden und das Zollamt liquidiert. Im 19. Jahrhundert besetzte die Verwaltungsbehörde fast alle Tathausräume. In einem Teil des Erdgeschosses wurde ein städtischer Arrest untergebracht. Verwaltungsfunktionen übte das Rathaus bis zu den 70-er Jahren des 20. Jahrhunderts aus.

1974 ist im Rathaus Das Museum vom Land Rawicz entstanden.

Die feste Exposition des Museums vom Land Rawicz besteht aus Teilen: „Das ehemalige Rawicz“, Ethnographischer Saal“, „Die Schützengilde“, „Elevenkorps“, „Stanisław-Kukla-Saal“, „Bildchronik von Herrschern von Rawicz“.

Insgesamt besitzen wir im Museum vom Land Rawicz 1776 artistisch-historische Musealgegenstände, 397 ethnographische Exponaten und 575 Elevenexponaten.

DER SAAL „DAS EHEMALIGE RAWICZ“

Der Saal „Das ehemalige Rawicz“ öffnen das Bildnis vom polnischen König Władysław IV. und Fotokopien der Bildnisse von Herrschern von Rawicz, deren Originale sich im Bildnissaal des Rathauses befinden

Das Stadtpanorama vom Anfang des 18. Jahrhundert, noch vor den Vernichtungen, die Rawicz in den Zeiten von 2. Nordischen Krieg (1701 – 1719) betrafen, zeigt die Graphik mit der Inschrift: „Rawicz in Gross Pohlen“.

Im Saal „Das ehemalige Rawicz“ nehmen Exponaten ihren Ehrenplatz, die mit der Tätigkeit von Handwerkszünften verbunden sind, und darunter 3 Zunftkästen: 2 Zunftkästen der Schumacherzunft – einer aus dem Jahr 1733, und 1 Zunftkasten der Schneiderzunft von Sarnowa aus dem Jahr 1771. In den Gablotten können wir „wilkomy“ – Zunftpokale: ein Silberpokal der Schumacherzunft von Miejska Górka (Görchen) aus dem Jahr 1896, zwei Pokale der Tischlerzunft von Rawicz – einer aus dem Jahr 1671 und zweiter aus dem Jahr 1783 bewundern.

In einem der Schaukästen, die sich im Saal „Das ehemalige Rawicz“ befinden, sind zwei Metallkassetten, die aus dem Inneren des Rathausturmkuugel in der Zeit der Turmrenovierung in den 60er Jahren herausgenommen wurden. Die erste Kassette die von der Zeit von Rathausbau (1753 – 1756) stammte, hat die Gründungsurkunde erhalten. Außerdem befanden sich in der Kassette alte polnische Münzen aus dem Jahr 1753 – tyńfy und szelągi – aus der Regierungszeit des Königs August III. des Starken. In der zweiten Kassette befanden sich Urkunden in der deutschen Sprache: eine Broschüre aus dem Jahr 1865 und ein Wiegendruck mit Siegellack.

ETHNOGRAPHISCHER SAAL

Im ethnographischen Saal sind drei komplette Volkstrachten vom Dorf Zakrzewo berücksichtigt: eine Mädchentracht in hellen Farben, die aus Stickhaube, Schürze,

Bluse, Schnürhemd, Unterrock, Kopftuch und Korallen besteht, eine Frauenvolkstracht in dunklen Farben mit der charakteristischen grünen Taftschürze, die mit schwarzer Spitze benäht ist und eine Männervolkstracht, die aus Jacke, Hose, Weste und kragenlosem Hemd und Hut besteht.

Die wertvollsten Exponaten in dem Saal sind Skulpturen aus Bildstöcken – betrübter Christi im Jahr 1859 von Franciszek Nowak aus Raszew verfasst und Heiliger Johann Nepomucen aus der Hälfte des 19. Jahrhunderts.

DER SAAL DER GESCHICHTE VON SCHÜTZENGILDE

Die Schützengilde ist die älteste Organisation in unserer Stadt. Sie wurde von Adam Olbracht Przyjma-Przyjemski mit einem Privileg aus dem Jahr 1642 gegründet. Der Privileg hatte die Grundstücke für Schießscharte in der Nähe von Breslauer Tor festgesetzt und der Gilde zahlreiche Rechte und Pflichten verlieht. Der Gilde wurde u. a. die Überwachung von Schutzmauern und Ordnungsdienst in den Kriegs- und Naturkatastrophenzeiten anvertraut. Mit der Zeit verwandelte sich die Gilde in eine Genossenschaft mit Sport- und Erholungscharakter. 1903 hatte die Genossenschaft ein Gebäude gebaut, „Schießbude“ genannt (heutzutage ist hier Kulturhaus). Eine wichtige Rolle spielte die Gilde beim Propagieren der polnischen Kultur in der Zwischenkriegszeit ab. In der „Schießbude“ fanden regulär Theatervorstellungen und Konzerte statt. Die Schützengilde wurde in Rawicz im Jahr 1991 reaktiviert.

ELEVENKAMMER

Die Elevenschulen in der II. Republik Polen in der Zwischenkriegszeit knüpften an herrliche bis an 18. Jahrhundert reichende Traditionen von Ritterschule in Luneville in Frankreich an, die von König Stanisław Leszczyński gegründet wurde und von Ritterschule in Warschau, die von König Stanisław August Poniatowski 1768 gegründet wurde.

Die Elevenkorps waren Militäroberschulen mit mathematisch-naturwissenschaftlichem Lehrgang, die Kandidaten auf die Offizierhochschulen vorbereiteten. Die Lehre in der Schule dauerte 5 Jahre (nach der Bildungsreform – 6 Jahre). Auf einem hohem Niveau war Sportunterricht in der Schule. Es funktionierten Sektionen von Leichtathletik, Fechten, Fußball, Boxen, Rudern. Die Elevenschule in Rawicz besaß einen eigenen Sportplatz, einen Tennisplatz, eine Turnhalle und eine Schießscharte für Kleinkaliberwaffe. Bei der Schule funktionierten Kino, Kurzwellensektion, Schulchor und Orchester. Der Elevenkorps in Rawicz ist 1925 entstanden. Die Lehre haben 750 Eleven absolviert.

Der Elevenkammer entstand dank der Geschenke von ehemaligen Eleven und deren Familien im Jahre 1989. Der Kammer trägt den Namen von Major Jan Kamiński, dem Absolventen von Elevenkorps in Rawicz, der in den Jahren 1940 – 1942 der Kommandant der Aufsichtsstelle ZWK AK (Waffenkampfverband von Heimatarmee) in Großpolen, Stabschef des Bezirks, im Jahre 1943 verhaftet und 1944 in Żabikowo erschossen.

BILDNISSAAL

In der Zwischenkriegszeit befanden sich die Bildnisse von ehemaligen Herrschern von

Rawicz im Bildnissaal des Rathauses von Rawicz. Davon zeugen die Fotos, die bis heute erhalten wurden.

Das sind die Bildnisse von: Adam Olbracht Przyjma-Przyjemski, Aleksander Kostka, Stanisław Kretkowski, Jan Kazimierz Sapieha, Katarzyna Agnieszka Sapieżyna, Jan Mycielski, König Jan III. Sobieski. Diese Gemälde, nach dem 2. Weltkrieg in den 50er Jahren, haben das Schicksal von anderen solchen Gegenständen geteilt und wurden in Centralna Składnica Muzealiów Ministerstwa Kultury i Sztuki in Kozłówka (Zentrallager von Museumsgegenständen des Ministerium für Kultur und Kunst) deponiert. Dank der Mühe und Einsatzbereitschaft von vielen Leuten, die Kulturgüter lieben und verschiedene Funktionen in der Verwaltung und im Kulturleben des Landkreises von Rawicz bekleiden, wurden die Bildnisse, die in ziemlich ungewöhnlichen Bedingungen gefunden wurden, in Pracownia Konserwacji Zabytków in Thorn (Werkstatt für Denkmalpflege) der Renovierung unterlegen.

1968 sind die Bildnisse auf ihre ehemalige Stelle zurückgekehrt. 5 Bildnisse, die sich im Bildnissaal befinden, entstanden in der 2. Hälfte des 18. Jahrhunderts. Sie wurden mit Namen der Maler Z. G. Knoefvel und Z. Ziegler unterzeichnet. Das erlaubt einen genauen Zeitpunkt deren Verfassung zu bestimmen. Einige Bildnisse besitzen in unteren Teil Wappenschilder und Inschriften, die mit der lateinischen Majuskel und Minuskel verfasst wurden und die über Verdienste und Taten der geschilderten Person berichten.

Die Datierung des größten Teils von beschriebenen Bildnissen für die zweite Hälfte des 18. Jahrhunderts kann davon zeugen, dass sie von dem letzten Herrscher von Rawicz J. N. Mycielski spendiert und für Bildnissaal des Rathauses bestellt wurden.

The Rawicz District Museum

Resume

On March 24th 1638 on the general sitting of the Sejm in Warsaw, Adam Olbracht Przyjma Przyjemski, the crown camp commander of King Wladyslaw IV, received a foundation charter allowing him to found a town in compliance with the Magdeburgian law. The town got its name from the coat of arms of the house of Przyjemski Rawa – Rawicz. At the same time the king approved the Rawicz coat of arms – a brown bear walking down a meadow against a golden background.

In the early years of Rawicz in 1639 there was a wooden town hall. Next to it there was a whipping post – a symbol of the judiciary. The contemporary building of the town hall was put up between 1753 and 1756 thanks to its benefactor, Katarzyna Agnieszka Sapieżyna, the then Rawicz owner. The design of the building was prepared by Leopold Ostritz from Trzebnica. The edifice is an example of baroque architecture with some elements of rococo. It is one of the most valuable and oldest monuments in the town. In 1783 a lightning conductor was attached to the town hall, which was then unique in Poland.

The front of the building is graced by an arcade portal topped by a decorative cartouche presenting coats of arms of the owners of Rawicz: Traba, Wieniawa, Topor, Rawa, Lis, Lodz, Doliwa and Szreniawa.

Right after the building was erected, on the ground floor in the entrance hall with two entrance gates leading to it, there were shops with salt, meat, bread and town scales. In the north part there were rooms for night watchmen. On the upper floor local authorities had their offices and two more rooms were taken up by the customs.

After the second partition of Poland in 1793 the customs office and the shops were eradicated. In the 19th century almost all the rooms in the town hall were occupied by the administration. Some parts of the ground floor were used as a municipal jail. The town hall served its administrative functions till the 1970s. In 1974 the Rawicz District Museum was created in its place.

The permanent exhibition of the Rawicz District Museum includes the following sections: 'Old Rawicz', 'Ethnographic Hall', 'Longbow Fraternity', 'A Cadet Corps', 'The S. Kukla Hall' and 'A Gallery of Portraits of the owners of Rawicz.'

Altogether in the Rawicz District Museum we have 1776 artistic and historical showpieces, 397 ethnographic exhibits and 575 cadet exhibits.

OLD RAWICZ HALL

In the Old Rawicz Hall we can find a portrait of the Polish King Wladyslaw IV and photocopies of portraits of the owners of Rawicz, the originals of which can be found in the Portrait Room of the town hall.

The graphic arts reading 'Rawitz in Gross Pohlen' shows the panorama of the 18th century town, which was not destroyed until the North War (1701-1719).

The exhibits connected with technical guild activity have pride of place in the Old Rawicz Hall. Among others there are three guild chests: two shoemaker guild chests, one of which dates back to 1733 and a chest of tailor guild from Sarnowa (1771). In display cases we can see 'wilkomy' – guild cups: a silver jubilee cup of shoemakers' guild from Miejska Gorka (1896), a cup of carpenters' guild from Rawicz (1671) and the other one from 1783.

In one of the display cases in the Old Rawicz Hall, there are two metal cases taken out from the sphere of the town hall tower during its restoration in the 1960s. The first case dates from the times when the town hall was being built (1753-1756) and it contained a founding act of the town hall. Moreover, in the case there were old Polish coins from 1753, small Polish coins of silver and copper, (only used in the 17th and 18th century) and small copper coins, used in the reign of King August Sas III. In the other case there were documents in German: a brochure from 1865 and an antique book with a sealing-wax seal.

ETHNOGRAPHIC HALL

In the Ethnographic Hall three complete national costumes from Zakrzewo are worthy noticing. The first one is a girl's dress in bright colours comprising an embroidered

bonnet, apron, blouse, lace, skirt, slip, scarf and beads. Another one is a woman's dress in dark colours with a characteristic green taffeta apron with a black lace finishing. The other one is a man's garment comprising a jacket, trousers, waistcoat and a shirt without a collar and a hat.

The most treasured exhibits in the hall are the sculptures from roadside shrines, Christ as the Man of Sorrows, carved in 1859 by Franciszek Nowak from Raszew, and St. Jan Nepomucen from the mid-19th century.

Longbow Fraternity Hall

Longbow Fraternity in Rawicz is the oldest organisation in the town. It was founded by Adam Olbracht Przyjma-Przyjemski on the strength of a privilege in 1642. The privilege marked out the land for the shooting range near the Wroclaw Tower and it gave the fraternity a code of laws and duties. The fraternity were to supervise the defensive embankments and do policing services during wars and natural disasters. With the passing of time the fraternity was transformed into recreational sports association. In 1903 the association put up a building called 'Shooting Range' (now the community centre). The Fraternity played an important part in the promotion of Polish culture in the interwar period. Lots of concerts and theatre plays took place in the 'Shooting Range' house at that time. The Longbow Fraternity in Rawicz was re-established in 1991.

Cadet Chamber

Cadet schools in the Republic of Poland alluded to the great traditions of the 18th century Chivalry School in Luneville, France founded by King Stanislaw Leszczynski, and those of the first Chivalry School in Warsaw founded by King Stanislaw August Poniatowski in 1768.

Cadet Corps were secondary military schools with maths- and nature-oriented classes which prepared candidates for officers' schools. The learning process in the Corps took 5 years (after educational reforms prolonged to 6 years). Sports classes were at a very high level including the following sections: athletics, fencing, football, boxing and rowing. The Cadet School in Rawicz used to have its own pitch, tennis court, gym and shooting range. There was also a cinema, amateur radio club, school choir and orchestra. The Cadet Corps in Rawicz was established in 1925. 750 cadets graduated from the school.

The Cadet Chamber was created thanks to the gifts from former cadets and their families in 1989. The chamber is named after major Jan Kaminski, an alumnus of the Cadet Corps in Rawicz. From 1940 till 1942 he was the chief of the Home Army inspectorate in Wielkopolska and the Chief of Regional Staff in 1943. In 1944 he was arrested and executed by firing squad in Zabikowo.

A Gallery of Portraits

The photographs that have survived till today prove the fact that in the interwar period the portraits of the former owners of Rawicz were placed in the Gallery of Portraits in the town hall.

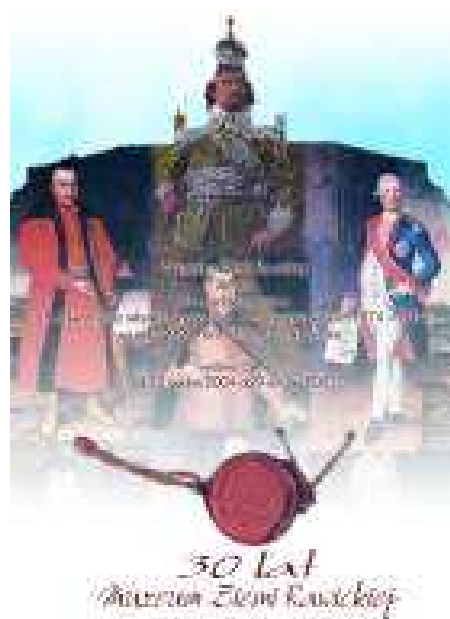
The portraits depict Adam Olbracht Przyjma-Przyjemski, Aleksander Kostka, Stanislaw Kretkowski, Jan Kazimierz Sapieha, Katarzyna Agnieszka Sapiezyna, Jan Mycielski and King Jan Sobieski III. After World War II in the 1950s the paintings were lodged in the Central Repository of Museum Showpieces of the Ministry of Art and Culture in Kozlowka. Thanks to the efforts and dedication of art enthusiasts and people holding administrative and cultural positions in the Rawicz county, the miraculously retrieved portraits were restored in the Conservation Studio in Torun.

In 1968 the paintings sprang back. Five of the portraits in the gallery were made in the second half of the 18th century). The paintings were signed by the painters Z.G. Knoefvel and Z. Ziegler, which helps to determine the time of their creation. Some of the portraits are inscribed in Latin capital and small letters describing the merits of the depicted person and show shields with family crests.

Since the described paintings are dated to the second half of the 18th century, we may believe that they were either ordered or funded to the fine room of the Rawicz town hall by the last owner of Rawicz, J.N. Mycielski.

Tekst: Bożena Rawluk Raus

Przewodnik w pełnej wersji można nabyć w biurze muzeum

Bibliografia - wybór

- Banaś P., Secesja w zbiorach polskich, Warszawa 1990
Burszta J., Kultura ludowa Wielkopolski, Poznań 1960
Dworzaczek W., Genealogia, Warszawa 1959
Dziubkowa J., Vanitas portret trumienny na tle sarmackich obyczajów pogrzebowych, Poznań 1997
Dziubkowa J., Malarstwo i rzeźba doby baroku, Poznań 1983
Houszka E., Portret na Śląsku XVI - XVIII w., Wrocław 1992
Jakubiak T., Szczepaniak D., Muzeum Ziemi Rawickiej - Przewodnik, Rawicz 1983
Jędraś S., Adam Olbracht Przyjemski, w: Panorama leszczyńska nr 6 z 8.02.1987
Jędraś S., 350-lecie śmierci Adama Olbrachta Przyjemskiego w: Zeszyty Osieckie nr 5 z 1987
Katalog zabytków sztuki w Polsce, powiat rawicki, t, V, z. 21, Warszawa 1966
Kaźmierczak J., Rawicz gród Przyjemskich, historyczny rys historii i rozwoju miasta 1638 – 1938, Warszawa 1938
Koczy L., Dzieje miasta Rawicza 1639 – 1914, maszynopis, Poznań 1938
Łukaszewicz J., Krótki opis historyczny kościołów parochialnych w dawnej diecezji poznańskiej, Poznań 1859
Łukomski S., Koźmin wielki i nowy, Poznań 1914
Merschel R., 200 Jahre Geschichte der Stadt Rawitsch, Rawicz 1911

Miedziński J., 300-lecie Rawicza zachodniej strażnicy państwa, referat wygłoszony na jubileuszowym posiedzeniu Korporacji Miejskich w dniu 24 marca 1938 roku
Niesiecki K., Herbarz polski, Lipsk 1841, t. I-VIII
Nowak L., Barokowy ratusz rawicki w: Rawicki Informator Kulturalny, Rawicz 1971
Nowak L., Zabytkowe portrety w rawickim ratuszu, w; Rawicki Informator Kulturalny, Rawicz 1973
Pilarczyk Z., Rawicz jako przykład nowej lokacji miasta w Rzeczypospolitej w XVII w., Rawicz-- -Poznań 1998
Polski Słownik Biograficzny, Wrocław-Warszawa-Kraków 1971
Raczyński E., Wspomnienia Wielkopolskie, Poznań 1843
Rawickie archiwalia, pod red. T. Pawłowskiego, H. Pawłowskiego, J. Jarczewskiego, Rawicz 1998
Rawluk-Raus B., Raviciana w 350-leciu Rawicza, Rawicz 1998
Rawluk-Raus B., 20-lecie Muzeum Ziemi Rawickiej, „Najcenniejsze nabytki i dary Muzeum Ziemi Rawickiej w latach 1974-1994, wystawa okolicznościowa, wrzesień- październik, Rawicz 1994
Sapieha E., Dom Sapieżyński, Warszawa 1995
Sapiehowie, Materiały historyczno-genealogiczne i majątkowe, praca zbiorowa, Petersburg 1894
Sobisiak W., Dzieje Ziemi Rawickiej, Poznań 1974
Szczepaniak D., Zamek i klasztor w: Przyjaciół Ludu, Leszno 1988
Włodarski A., Herbarz szlachty polskiej ze zbiorów S. Uruskiego, Warszawa 1931
Wróblewska G., Rozplanowanie nowożytnych miast w Wielkopolsce od XVI w. do XVIII w., Warszawa-Poznań 1977
Żychliński T., Złota księga szlachty polskiej, Poznań 1880 r. t. I-XXX

